

ВАШУЛЕНКО Оксана Вікторівна

ЗБІРНИК ЗАВДАНЬ

**для державної підсумкової атестації з читання
для загальноосвітніх навчальних закладів
з українською мовою навчання**

4 КЛАС

2-ге видання, доопрацьоване

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України*

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

Державна підсумкова атестація з читання проводиться у формі підсумкової контрольної роботи. В основу відбору змісту навчального матеріалу, рівень осягнення якого підлягає перевірці, покладено вимоги навчальної програми з читання для 1–4 класів за змістовими лініями: «Коло читання», «Літературознавча пропедевтика», «Усвідомлення жанрової специфіки творів», «Смисловий і структурний аналіз тексту», «Засоби художньої виразності, емоційно-оцінне ставлення читача до змісту твору», «Творча діяльність на основі прочитаного».

Підсумкова контрольна робота з читання складається з тексту для самостійного читання та восьми завдань тестового характеру, а саме: 5 завдань закритого типу з вибором однієї правильної відповіді з трьох запропонованих варіантів (завдання 1–5); 2 завдання відкритого типу (завдання 6, 7): з короткою письмовою відповіддю, на встановлення відповідності, на встановлення правильної послідовності; одне завдання відкритого типу з розгорнутою письмовою відповіддю (завдання 8 – творче).

Контрольна робота триває 40 хв, з них: 5 хв – інструктаж учнів; 35 хв – самостійне виконання завдань.

Оцінювання виконаної роботи здійснюється відповідно до наказу МОНмолодьспорту України від 13.04.11 № 329 «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» так.

За правильне виконання завдань *закритого типу* 1–5 виставляється по **1 балу**.

Завдання *відкритого типу* 6 і 7 оцінюються в межах **2 балів** кожне: **2 бали** – завдання виконано правильно, дано повну ґрунтовну відповідь, правильно встановлено послідовність чи відповідність, план повністю відповідає тексту; **1 бал** – завдання виконано частково, допущено неточності, відповідь не обґрунтовано. Якщо завдання складається з двох частин, то виставляється по **1 балу** за кожну правильно виконану частину завдання.

Завдання 8 – *творче* – оцінюється в межах **3 балів**. Ураховуються: зміст; логічність і послідовність викладу; висловлення (обґрунтування) власної думки, елементарних емоційно-оцінних суджень і ставлень; використання засобів художньої виразності.

Бали за роботу з читання виставляються без урахування помилок за грамотність.

Максимальна кількість балів за правильно виконану роботу становить **12**.

ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ УЧНЯ

1. Контрольна робота складається з тексту і 8 завдань. Щоб виконати завдання, спочатку уважно прочитай текст.

2. Завдання 1–5 мають три варіанти відповіді, серед яких потрібно вибрати одну правильну та обвести букву, що стоїть біля цієї відповіді.

Наприклад:

Як називається перший місяць весни?

А березень

Б квітень

В травень

3. Відповіді на завдання 6, 7 і 8 запиши на поданих під ними рядках. Якщо в цих завданнях потрібно з'єднати відповідні частини висловлювання або слово та його тлумачення, то це слід робити за допомогою стрілочок.

Наприклад:

З'єднай стрілочками вислів та його тлумачення.

Мати довгий язик –	•	→	•	обманювати
Ловити гав –	•	→	•	любити поговорити
Водити за носа –	•	→	•	марно витратити час

Якщо в завданні потрібно позначити послідовність подій чи відновити порядок пунктів плану, впиши в порожні клітинки відповідні цифри.

Наприклад:

3	Вечір.
1	Ранок.
2	День.
4	Ніч.

Виконуючи завдання 8, пам'ятай, що під час його оцінювання буде враховано використання образних слів і висловлення власної думки.

4. Якщо ти вважаєш, що неправильно виконав (виконала) завдання – акуратно закресли свій запис і познач або запиши правильну, на твою думку, відповідь.

5. Після виконання роботи перевір її.

Бажаємо тобі успіху!

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 1

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ЦВІРКУН

Ріс собі на світі хлопчик. І дуже люди того хлопця любили, бо умів він співати, як ніхто на світі. Вечорами, після денної роботи, коли можна було трохи спочити, сходилися старі й малі послухати пісню. Кожен, хто чув хоч раз той спів, ніби набирив у груди сили й снагі*, ніби пив живу воду з цілющого джерела. Співав хлопець про сонце, про квіти-трави, про землю. І кожна його пісня славилася рідний край. Ті пісні хлопчина складав сам. А коли в нього питали, як це йому вдається, відповідав, що все те – від квітів, дерев, води, птахів та звірів.

Якось прийшло в цей край лихо. Про співучого хлопчика прочули злі вороги й вирішили викрасти його. Темної ночі, коли він слухав пісню місячного сяйва, щоби потім переспівати її людям, схопили вони його й понесли в свої землі. Володар тої країни хотів мати співучого раба. Та хлопець йому не співав. Просили його – мовчав, били – мовчав. Тільки одного разу, змучений вкрай, завів тужну-тужну пісню. Від тої пісні німіли люди, а каміння плакало. Була вона про розлуку з рідною стороною.

Злий володар наказав відвезти хлопчика в його землю і, якщо він там співатиме, убити. Тільки-но ступив хлопчик на рідну землю, одразу в нього вирвалася пісня, і в ній відчувалися радість і біль розлуки, щастя і смуток.

Котрийсь із ворогів замахнувся шаблюкою, щоб виконати наказ володаря, але шабля свиснула в повітрі, а хлопця не стало. Лише в зеленій траві застрибало маленьке чорненьке створіння. І задерікувато** заспівало. Та так заспівало, що всі завмерли.

Відтоді й повелися на нашій землі веселі цвіркуни. Їхні пісні славлять рідну землю, звеселяють смутних. А хто понад усе любить батьківщину, той чує в пісні маленького цвіркуна слова про красу нашої землі. (278 слів)

Антоніна Литвин

* *Снагі* – відчуття радості, душевного піднесення.

** *Задерікувато* – трохи зухвало.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А міф
- Б легенда
- В оповідання

2. Що надихало хлопчика на спів та складання віршів для пісень?

- А Природа рідного краю.
- Б Любов людей до хлопчика.
- В Відпочинок після денної роботи.

3. Коли вороги викрали хлопчика?

- А Удень, коли він співав про сонце і квіти.
- Б Увечері, після денної роботи.
- В Уночі, коли він слухав пісню місячного сяйва.

4. Визнач головну думку твору.

- А Пісні веселого цвіркуна.
- Б Розлука з рідною землею.
- В Любов до рідної землі.

5. Видатним українським байкарем є:

- А Леонід Глібов
- Б Іван Крилов
- В Езоп

6. Прочитай. Що це? Вкажи стрілочкою відповідь.

Тут і там вона літає • • прислів'я
І на хвіст плітки збирає.
Що довідається, – все
вмить по лісу рознесе.

Дружні сороки і орла • • скоромовка
заклюють.

Скрекоче сорока сороці: • • загадка
– А я у сорочій сороці!
Сорока сороці скрекоче:
– А в мене яєчко сороче!

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 1

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

БУЗИНА

Жив колись старий-престарий чоловік. Жив самотно. Мав тільки одного-єдиного сусіда – бузька на стрісі своєї хатини. Бузьок, щоправда, жив не сам: кожного року прилітав він навесні зі своєю бузьчихою, клекотали удвох, вітали старого. А він виходив з хати, дивився з-під долоні на бузьків і щось ніби промовляв до них. Ніхто, правда, не чув, а тільки казали, що було таке. Потім бузьки виводили трое-четверо бузьченят і вчили їх літати.

Одного разу молоде бузьчення, не розрахувавши своїх ще заслабких сил, упало в глибоку прірву, зламало собі ніжку і крило пошкодило. Бачив те нещастя старий чоловік. І хоч який був кволий і немічний, але підібрав зраненого птаха і приніс його до себе. Десь із місяць виходжував його, а коли ніжка і крило зовсім зажили, вініс надвір і відпустив до пташиної родини, яка вітала його радісним клекотанням...

Восени полинули бузьки в далекий вирій. Минула зима... А коли з-за гір повіяли теплі весняні вітри, повернулися знову до хатини старого. Лиш не старі, а молоді: той, якого врятував він від загибелі, і його молода бузьчиха.

І кожне з них принесло у дзьобові по зернині. Поклали ті зернята на долоню старому, і зрозумів він, що не прості то зерна, а чарівні, принесені з країв, де квітує вічне літо. І що тільки любов і вдячність підказали бузькам, які саме зерна потрібно принести старому.

Оту зернинку, що приніс бузьок, посадив старий біля самої хати, а ту, що принесла бузьчиха, – над кручею. Поливав їх водою з джерела. І зросли з тих зерен не бачені тут раніше куці. Зацвіли вони в травневу пору пахучими квітами: бузьків куц – фіолетовими кетягами, а бузьчишин – білими, схожими на парасольки, суцвіттями. І назвав той вдячний чоловік бузьків куц бузком, а бузьчишин – бузиною.

Бузок веселив зір своїм цвітом, а бузина дарувала старому цілющі ліки від багатьох хвороб.

А коли старого вже не стало на світі, розрослися оті кущі по всьому краю. І залишилися люди вдячні старому, що навчив їх робити з бузини ліки... (318 слів)

Федір Мамчур

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А міф
- Б байка
- В легенда

2. Чому старий чоловік забрав молоде бузьченя до себе додому?

- А Бо жив самотно.
- Б Бо молоде бузьченя зламало ніжку і пошкодило крило.
- В Бо старі бузьки полинули у вирій.

3. Чому птахи принесли старому чоловікові зернятка?

- А Тому, що він їх годував.
- Б Тому, що він напував їх джерельною водою.
- В Тому, що він вилікував мале бузьченя.

4. Визнач головну думку твору.

- А Зроби комусь добро і тобі добром віддячать.
- Б Чесна праця приносить користь людині.
- В Тільки працьовита людина відчуває радість життя.

5. Першим байкарем, ім'я якого відоме світу, був:

- А Іван Крилов
- Б Леонід Глібов
- В Езоп

6. Прочитай. Що це? Вкажи стрілочкою відповідь.

Де лелека водиться, • • загадка
там щастя родиться.

Відлітають за моря • • скоромовка
у краї далекі,
на будинках гнізда в'ють.
Звати їх

Летіла лелека, • • прислів'я
заклекотіла до лелеченят.

7. Які кущі вирости з тих зернят, що принесли бузьки чоловікові?

Коли зацвіли кущі? _____

За що люди були вдячні старому? _____

8. Склади і запиши план твору Федора Мамчура «Бузина».

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 2

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ІГОР ДЗЬОБИК

Товаришів у мене багато – у школі, в нашому й сусідніх дворах. Але найбільше я дружу з Ігорем.

Ми живемо в одному будинку, в одному під'їзді, на одному поверсі, навчаємося в одному класі й сидимо за однією партою. Всі кажуть, ніби ми схожі між собою – як брати. І справді: обидва біляві, кирпаті, сіроокі, в обох веснянки...

Яка в нас дружба – судить з такої пригоди.

Коли похолодало і випав сніг, Ігореві купили зелені вовняні рукавички. М'якенькі і теплі-теплі. Я теж захотів такі самі. Мама купила й мені.

Одного разу на великій перерві ми кидалися сніжками. Як подзвонили на урок, припинили гру, вбігли в клас, глянули: у мене немає правої рукавички, в нього – лівої. Наступної перерви майже всім класом їх шукали. Увесь сніг перерили в шкільному дворі, та не знайшли.

– Ну, де вона пропала? – сумував Ігор. – Тепер мама буде лаяти...

– І мене... – журився я.

Після того ми неухважно слухали на уроках учителів, усе думали про загублені рукавички і про те, як пояснити вдома, де вони поділися.

Мені ще нічого. Мама, звісно, спочатку погнівається, потім пересердиться і знову купить інші рукавички. А ось Ігореві більше перепаде. У нього мама суворіша.

«А що як віддати йому свою рукавичку? – раптом подумав я. – У нього – права, в мене – ліва. Якраз буде пара!..»

Авжеж, так і зроблю – віддам. Тоді мама ні про що не довідається і не лаятиме його.

На останньому уроці я непомітно засунув рукавичку поглибше в Ігорів портфель і тишився собі. Ото здивується він, як знайде! Прийде зі школи, повітягає з портфеля книжки і зошити, тоді – зирк! – аж у ньому й друга рукавичка спокійненько лежить...

Однак вийшло зовсім непередбачене, дивуватися довелося мені.

Коли я викладав удома на стіл зі свого портфеля книжки та зошити, то разом з ними витяг і зелену вовняну рукавичку. Спершу подумав, що ми з Ігорем переплутали портфелі. Таке вже не раз було, бо вони однакові. Подивився на зошити – мої. Значить, не переплутали.

А як же тоді в мій портфель попала оця рукавичка? Адже я добре пам'ятаю, що засунув її в Ігорів портфель.

Стривай, рукавичка ж із правої руки. Тепер усе ясно!.. Виявляється, Ігор теж хотів мене виручити і поклав свою рукавичку в мій портфель. От сміхота, от комедія!..

Хапаю рукавичку і мерщій до Ігоря. Тільки відчинив свої двері, як відчиняються двері й квартири навпроти. Я тримаю в руці зелену вовняну рукавичку, і мій друг тримає таку ж... (386 слів)

Борис Комар

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А оповідання
- Б легенда
- В казка

2. Яка пригода сталася з хлопчиками?

- А Вони кидалися сніжками і запізнилися на урок.
- Б Вони загубили рукавички.
- В Вони переплутали портфелі.

3. Де друзі загубили рукавички?

- А У під'їзді свого будинку.
- Б На шкільному подвір'ї.
- В У своєму класі.

4. Хто допомагав хлопчикам шукати рукавички?

- А їхні мами
- Б учителі
- В майже весь клас

5. Яке прислів'я може бути головною думкою твору?

- А Друзі пізнаються в біді.
- Б Дружба – найбільший скарб.
- В Нових друзів май, а старих не забувай.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 2

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ЯБЛУКА З КРИНИЦІ

З Павликом, що гостює у свого дядька Назара, Степанко й Миколка одразу здружилися.

Бо не хвалько він і не задавака. Хоч і на кораблі плавав, та неабиякому – на криголамах, й на літаку літав, і білих ведмедів бачив не в зоопарку.

Павлик живе далеко від України, на Крайній Півночі. І стільки цікавого розповідає – про бурхливі моря, де його татко-капітан плаває, про північне сяйво, у якого кольорів більше, ніж у веселки, про пургі*, яка по кілька тижнів владарює на землі й у небі.

Хлопці слухають, а потім котрийсь і перепитає:

– Ось ти сказав, що у вас півроку день, а потім півроку ніч. А як же діти до школи ходять, вночі?

– Звісно, вночі. Діти у школу, дорослі – на роботу.

– Якби я там жив, то все спав би й спав, – каже Миколка. Хлопці сміються.

А Павлик розповідає про моржів і тюленів, про чайок з рожевими крильми.

Степанко й Миколка зітхають. Чим же вони похваляться дружкові? У їхній Соколівці все таке звичайнісіньке.

А Павлик ходить довкола хати і до всього приглядається, нюхає квіти, аж очі зажмурює, гладить траву. Перед крислатою яблунею довго стояв мов зачарований.

Як же здивувалися Степанко й Миколка, довідавшись, що Павлик оце вперше побачив яблуню, квітучий соняшник і в'юнкі гарбузи! Та ще багато чого, що на Далекій Півночі, виявляється, зовсім не росте.

І друзі повели Павлика в мандрівку.

– Оце усякі яблука ростуть у нас – білий налив, ранет, антонівка, – показував Степанко.

А Миколка вправно знімав з гілок найспіліші плоди – янтарні, рожевобокі, жовто-зелені, припрошував скуштувати.

– Он там груші – лимонка, бера, цукрівка.

– Ще й у вишніяк** підемо, цього літа шпáнок*** рясно-рясно, аж гілля гнеться.

Зелена карусель замиготіла перед Павликом на городі: картопля, кукурудза, соняшники, гарбузи, квасоля, цибуля, помідори, огірки, морква, буряки...

– Ой, як багато всього росте у вас! – захоплювався Павлик.

Степанко і Миколка аж сяяли.

– Завтра поведемо тебе у поле. Там жита і пшениці – море! Послухаєш, як льон видзвонює коробочками.

– Ну, а тепер ходімо до криниці! – запропонував Степанко.

Криниця була в кінці левади. Над нею розрослась молода яблуня, її посадив колись Степанків тато.

Миколка і Степанко в чотири руки ледве витягнули повне по вінця відро. У воді гойдалося кілька рум'яних яблук.

– Скуштуємо ще яблук із криниці, – Степанко подав Павликові найбільше, в прозорих намистинках.

Павлик вкусив яблуко, прижмурився.

– Ці яблука треба водою запивати, – порадив Миколка. Павлик припав до відра. Після терпкого яблука вода здалась йому солодкою, п'єш і ще хочеться. Ні, вона була такою насправді. (392 слова)

Василь Чухліб

* *Пургá* – сильний вітер зі снігом; завірюха, хуртовина.

** *Вишніяк* – садок із вишневих дерев.

*** *Шпáнка* – вишня з великими солодкими соковитими ягодами.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А оповідання
- Б казка
- В легенда

2. Чому Степанко й Миколка зітхали, коли слухали розповідь Павлика?

- А Бо у їхній Соколівці не було бурхливого моря.
- Б Бо ніколи не бачили північного сяйва.
- В Бо не знали, чим похвалитися дружкові.

3. Чим були здивовані Степанко й Миколка?
- А Павлик був хвальком і задавакою.
 - Б Павлик уперше побачив яблуню, квітучий соняшник і в'юнкі гарбузи.
 - В Вода з криниці здалася Павлику солодкою.
4. Хто посадив яблуню коло криниці?
- А дядько Назар
 - Б Степанків тато
 - В Степанко й Миколка
5. Визнач головну думку твору.
- А Кожний куточок природи прекрасний, не схожий на інші.
 - Б Дивовижна краса Крайньої Півночі.
 - В Безмежна, розмаїта краса Соколівки.
6. Випиши з твору слова, які використав автор, щоб описати яблука.

7. Запиши назви двох українських народних казок, які ти читав (читала).

1) _____

2) _____

8. Запропонуй інший заголовок до прочитаного твору. Обґрунтуй свій вибір.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 3

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ЧЕРВЕНЬ

Ось він і прийшов, червень довгожданий! Не тільки сам прийшов, а й літечко красне привів із собою.

І вже з першого дня так заходівся червень у роботі, що й спочити йому ніколи. То він у ліс, то в сад, то в поле, а то в городи. Сорочка червона на нім розхристана, чубок розпатланий, а штани – геть усі візеленив. У руці червень тримає пензлика червоного.

– Тхі-і-і... – радіє суніця під зеленою парасолькою. – І мене пензликом мазнув, шкода тільки, що з одного боку.

– Нічого, з другого сонечко почервоніть, – заспокоїла її сусідка.

Тільки-но прошелестів червень садом вишневим, як тут і вишні враз почервоніли, а за ними голівки конюшини. На схилах балонок та на узліссях червоні маки, а в лісі то там, то тут виструнчилися рядочками гриби-маслюки.

І городів зараз не впізнаєш – такі гарні стали. З краю в край, через увесь город, довгими рівненькими рядочками простяглися буряки, розкинула листочки кукурудза, а льон так висинився, поки в небо дивився, що тепер не знати, де небо, а де льон. Зацвіла картопля і білим цвітом, і синеньким теж...

У полі зараз хліба колосіють*, і вже порозвішував червень на кожному колосочку тендітні квіти-молоточки.

А у пташок тепер клопоту більше, ніж у кого: діточки маленькі з яєчок вивелися.

А червень усе працює. Вже й рукава засукав, уже й диhaється йому жарко-жарко...

– Спочинь, місяцю-брате, хоча б часинку!

– А я краще дощика покличу! – гукає червень і зводить стомлені руки над синьою хмарою:

– Іди, іди, дощику, зварю тобі борщику в новенькому горщику, поставлю на дубочку. Дубочок схитнувся, а дощик линувся: цебрóм**, відром, дійничкою над лісом і пшеничкою!..

І ввечері, і цілісіньку ніч накрапав теплий літній дощ.
За тим дощем і ніччю темною ніхто й не помітив, як пішов
від нас місяць червень. Місяць-трудоарик у червоній сороч-
ці. (289 слів)

За Юрієм Старостенком

* *Колосіють* – стебла викидають колоски.

** *Цёбер* – велике дерев'яне відро.

Виконай завдання.

1. У якому розділі книги можна помістити прочитаний твір?
А «Рідний край»
Б «Пори року»
В «Дивовижні пригоди»
2. Яким словом можна замінити виділене слово у виразі *чубок роз-
патлачений*?
А підстрижений
Б пофарбований
В незачесаний
3. Чому в червня сорочка розхристана і чубок розпатлачений?
А Тому, що в нього багато роботи.
Б Тому, що він закликає дощик.
В Тому, що йому жарко.
4. Чому у пташок додалося клопоту в червні?
А важко знайти корм
Б пішов дощ
В вивелися пташенята
5. Які слова найточніше характеризують червень?
А суворий, мовчазний
Б розумний, балакучий
В працьовитий, завзятий
6. Випиши з тексту слова, за допомогою яких автор описує червень
як живу істоту.

7. Випиши з тексту рядки, де розповідається про те, як червень змінив вигляд:

саду – _____
_____;

лісу – _____
_____;

поля – _____
_____.

8. Прочитай уважно вірш.

ЧЕРВЕНЬ

По доріжках, по галявах
червень скаче, хлопчик жвавий.
Зробив з мачку капелюшок,
натягнув до самих вушок.
Із шовкової травички
зробив пензлик невеличкий.
Де лиш пензликом торкнеться –
все рум'янцем враз візьметься.
Вишні в листі червоніють,
в полі маки пламеніють,
і в сестрички-полунички
рожевіють круглі щічки.
Все навкруг як жар палає, –
гарну фарбу хлопчик має! (55 слів)

Галина Могильницька

Що спільного у творах Юрія Старостенка «Червень» і Галини Могильницької «Червень»?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 3

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ЧОМУ ЛИПЕНЬ ЛИПНЕМ НАЗВАЛИ

Було тихо й спекотно. Над водою бабки літали, на кущах ягоди червоніли, понад квітами бджоли гули, сік-нектар збирали. Все було так, як повинно бути в місяці липні.

Ото тільки сам Липень був чимось незадоволений. Сонце яскраве-преяскраве, небо чисте, безхмарне, а Липень хмурився.

– І чого мене так назвали? – думав він. – Незрозуміло. Всі брати-місяці правильно зуться. Січень – снігом січе, Травень – трави жене, Жовтень – лист фарбує. Чому ж мене Липнем назвали? Може, спитати кого-небудь?

Побачив пташку й питається:

– Скажи, будь ласка, як тебе зуть-величають?

Нічого не відповіла пташка, за мухою погналася, кинулась праворуч, кинулась ліворуч, клацнула дзьобом – і немає мухи.

– Мухоловка, – здогадався Липень.

Бачить, у лісі, біля берези, гриб росте, ніжка струнка, шапинка темно-бура.

«Цікаво, – думає Липень, – може, його теж неправильно назвали, дай-но спитаю».

Нічого не відповів гриб, під березою сховався.

– Підберезник, – здогадався Липень.

Дивиться він, у тому ж лісі, на низеньких кущиках, ягоди чорніють. Не питаючи, відразу дотямив – чорниця визріває.

– Усіх, усіх як треба зуть, – зітхає Липень, – тільки чому мене Липнем назвали?

– Липнеш до всіх, от і назвали, – пробурчав старезний Пенюк, що куняв собі на осонні*.

– Он воно що, – обурился Липень, – липну до всіх...

І стало йому гірко, тяжко від такої несправедливості. Зітхнув бідолаха. А навкруги так гарно, сонце яскраве, повітря духмяне, чи то медом пахне, чи то липа цвіте...

– Липа цвіте? Так, справді липа цвіте... От воно що, – зрадів Липень, – тому мене й Липнем назвали, що в цей час

липа цвіте, а бджоли з липового цвіту мед збирають, який у народі називають «липцем».

Над водою бабки літали, на кущах ягоди дозрівали, понад квітами бджоли гули, а на узліссі липа цвіла. Все було так, як і повинно бути в липні. (278 слів)

За Гриною Прокопенко

* *Осіння* – місце, що добре прогрівається сонцем.

Виконай завдання.

1. У якому розділі книги можна помістити прочитаний твір?
 - А «Веселі пригоди»
 - Б «Рідний край»
 - В «Пори року»
2. Якими словами можна замінити вислів *липнеш до всіх*?
 - А тулишся до всіх
 - Б чіпляєшся до всіх
 - В клеїшся до всіх
3. Чому Липень хмурився і був незадоволений?
 - А Тому, що понад квітами бджоли гули.
 - Б Тому, що гриб під березою сховався.
 - В Тому, що він не розумів, чому його так називають.
4. Кому з дійових осіб твору належать слова: *Липнеш до всіх, от і назвали*?
 - А старому пеньку
 - Б грибу-підберезнику
 - В пташці-мухоловці
5. Які слова найточніше характеризують Липень?
 - А веселий, сміливий
 - Б добрий, щедрий
 - В допитливий, спостережливий
6. Випиши з тексту слова, за допомогою яких автор розповідає про Липень як про живу істоту.

7. Закінчи речення.

Пташку назвали мухоловкою тому, що _____
_____.

Гриб росте під березою, тому _____
_____.

На кущі чорні ягоди, через це _____
_____.

8. Прочитай уважно твір.

ЛИПЕНЬ

Аж ось позолотіли липи –
так рясно цвіту на гіллі!
До нас прибув засмаглий липень
в новім солом'янім брилі.
То жито липневі у полі
дало соломи для бриля...
Прив'яло листя на тополі,
від спеки аж пашить земля!
А сонце сипле й сипле стріли –
рожево-жовті промінці.
Уже стоять жита доспілі
і досягають пшениці. (52 слова)

Марія Познанська

Що спільного у творах Ірини Прокопенко «Чому Липень Липнем назвали» і Марії Познанської «Липень»?

Виконай завдання.

1. У якому розділі книги можна помістити прочитаний твір?
А «Добре діло – велика сила»
Б «Буду я природі другом»
В «Дружити треба вміти»
2. Що означає виділене слово у вислові *сніжна баба стрепенулась*?
А розвеселилась
Б розхвилювалась
В здригнулася
3. Чому снігова баба ожила?
А Бо песик хотів з нею гратися.
Б Бо в новорічну ніч відбуваються дива.
В Бо бажання допомогти було надзвичайно сильним.
4. Коли відбувалися події, про які розповідається у творі?
А зимового ранку
Б у новорічну ніч
В у ніч перед Різдвом
5. Визнач головну думку твору Ірини Жиленко «Снігова баба».
А Ніхто не знає, що його в житті чекає.
Б Усе добре переймай, а злого уникай.
В Співчуття і добре діло душу й тіло обігріло.
6. Кого з дійових осіб твору можна схарактеризувати за допомогою поданих слів? Запиши.

Байдужа, безжальна, жорстока – _____
_____.

Добра, милосердна, співчутлива – _____
_____.

7. Прочитай. Визнач, що це за твір.

В небі хмара пролітала,
білий пух порозсипала.
Він на землю міцно ліг,
називають його

Це – _____.

Ніс сміхунчик
сміху міх.
Сміх розсипався
на сніг.

Це – _____.

8. Вчинки якого героя з твору Ірини Жиленко «Снігова баба» ти схвалюєш? Чому? Напиши про це.

Вчинки якого героя з твору Ірини Жиленко «Снігова баба» ти засуджуєш? Чому? Напиши про це.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 4

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ТИ ДУМАЄШ, ДЕРЕВАМ НЕ БОЛИТЬ?

Ти думаєш, деревам не болить?
Ти думаєш, в дерев немає серця?
Та чую я – з корінь до верховіть –
мій любий клен так жалібно трясеться...

Ну, заспокойсь! Ти рану вже промив.
Ще пройде дощ, і стане тобі краще!..
...Ішов хлопчина тут і гілку одломив.
Таке ледащо, сам не знає нащо...

До себе вабить лісова краса,
дерева небо прихиляють низько.
Радіє все... Але я бачив сам,
як ліс ридав, як плакали берізки.

Від сліз беріз так солодко було
тим сокопівцям, що не знають жалю,
що, позабувши про добро і зло,
ножа встромляють в кору, наче жало.

Комусь повужчав шлях – і напролом!
Від лісу вже відрізано окраєць.
Машини йдуть, неначе бурелом...
Держись, дубки, тікай, сорока й заєць!

Ти, хлопче мій, із лісом подружи,
за дихання своє йому віддячуй.
Залиш отут, в казковості стежин,
в цій дивині, ти погляд свій гарячий.

Трудом тяжким посаджено колись...
Тепер тут медозбір – і повна чаша!
Ти шапку скинь і низько поклонись,
бо ліс – це світлий храм. Святиня наша.

Пливуть ліси... За ними ген степи...
Ти в лісі задарма не зріж ялинку.
Природа скрізь одна. Гляди, не наступи
ні на чебрець, ні на гнучку билинку.

Твої онуки тут гулятимуть навкруг,
хай пройдуть і твоїм щасливим слідом.
Хай їх ласкає ліс, хай їх голубить луг,
збережені навек дбайливим дідом! (214 слів)

Валентин Бичко

Виконай завдання.

1. У якому розділі книги можна помістити прочитаний твір?
А «З чистого джерела народної мудрості»
Б «Усім на втіху задля сміху»
В «Дивосвіт природи»
2. Що означає вислів **машини йдуть, неначе бурелом**?
А швидко пересуваються
Б знищують усе на своєму шляху
В несподівано з'являються у якомусь місці
3. Де відбувалися описувані події?
А у лісі
Б у парку
В у саду
4. Що турбує автора твору?
А Хлопчик не дружить із лісом.
Б Люди недбайливо ставляться до природи.
В З лісу повтікали сороки і зайці.
5. Яке прислів'я найточніше виражає головну думку твору?
А Ліс – не школа, а всіх навчає.
Б Дерево міцне корінням, а людина працею.
В Бережіть усі люди і народи красу матері-природи.
6. Випиши з твору слова, які передають ставлення автора до природи як до живої істоти.

7. Прочитай. Визнач, що це за твір.

Пиляв Пилип поліна з лип.
Притупив пилку Пилип.

Це – _____.

Росте собі в лісочку.
У лісочку, в холодочку.
Капельюх на собі має,
та ніколи не знімає.

Це – _____.

8. Які почуття викликав у тебе вірш Валентина Бичка «Ти думаєш, деревам не болять?»? Чому?

До чого він нас спонукає?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 5

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ЗАЄЦЬ

Хто не знає зайця? Принаймні, якщо не бачили, то чули про нього. Пригадуєте, у скількох казках, оповіданнях, віршах чи мультфільмах зустрічається зайчик? Українці пестливо називають його зайчиком-побігайчиком, зайчиком-довгі вуха, кмітливцем косооком, зайчиком-прудкі ноги, сіреньким боягузиком.

Кожне з цих прізвиськ до нього підходить, за винятком останнього. Ніякий зайчик не боягуз! Адже боягуз у хвилини небезпеки розгублюється, від страху не знає, що й робити. А зайчик – навпаки! Хутко роззирнеться, що діється навколо, і нумо хитрувати! То дремене в поле, а то стрибне і перепливе річечку, або зненацька плигоне убік і гайда в непролазні для ворогів хащі! Перш ніж залягти у схованку, він заплутує свої сліди. А вже коли не допомагає йому ні хитрість, ні втеча, падає на спину і відбивається від хижаків сильними задніми лапами.

Справжня назва зайчика, який трапляється повсюди в Україні, – заєць-русак, або заєць сірий. У нього густе, тепле, рудувато-сіре з темним ряботинням хутро, яке допомагає добре маскуватися, адже це – один із найголовніших його засобів захисту. Важко запримітити сірий клубочок, що причаївся на ріллі. Лише кінчики вух та хвостика у нього чорні, а біле хутро на животі, коли тваринка лежить, нікому не видне.

Заєць має короткий хвостик та довгі рухливі вуха. Задні ноги довші за передні, тому звірок пересувається стрибками.

Зустріти зайчика можна у полях, на луках, на лісових галявинах, навіть у садах і городах. Живуть зайці не більше 12 років.

Заєць – рослиноїдна тварина. Влітку він живиться соковитими травами, а взимку – сухою травою, озиминою, корою та пагонами різних дерев і кущів. На пошуки їжі зайці здебільшого виходять уночі, а вдень відпочивають.

Кажуть, зайці сплять із розплющеними очима. Але це не так, бо не очі, а довгі вуха допомагають сіренькому здалеку почути небезпеку.

Зайчик – охайна тваринка. Полюбляє чепуритися – причісує своє хутро лапками, вилизує язичком.

Три-чотири рази на рік у зайців народжуються малята. Годують їх зайчихи молоком, яке настільки поживне, що дві-три годівлі на тиждень зайченятам вистачає. Тому зайчиха з ними увесь час і не сидить, а віддаляється, щоб менше привертати увагу хижаків до дітлахів. Малюки сіренькими клубочками тихесенько лежать, знаючи, мабуть, що будь-яка зайчиха, пробігаючи поряд, обов'язково їх нагодує, бо у зайців немає поділу на своїх і чужих дітей. (357 слів)

За Олегом Давидовим

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А казка
- Б легенда
- В науково-популярне оповідання

2. Як називається заєць, поширений повсюди в Україні?

- А заєць-довгі вуха
- Б заєць-русак
- В заєць-прудкі ноги

3. Що допомагає зайчику маскуватися?

- А Рудувато-сіре з темним ряботинням хутро.
- Б Довгі рухливі вуха і короткий хвостик.
- В Пагони різних дерев і кущів.

4. Чому заєць пересувається стрибками?

- А Щоб заплутати свої сліди.
- Б Бо живиться він соковитими травами.
- В Бо задні ноги довші за передні.

5. Як називається короткий поетичний твір, поділений на рядки, що римуються?

- А прислів'я
- Б вірш
- В легенда

6. Поясни значення виразів:

пестливо називають – _____
_____;

хутко роззирнеться – _____
_____;

зненацька плигоне – _____
_____;

рослиноїдна тварина – _____
_____.

7. Випиши з тексту рядки, у яких розповідається про те, чим заєць живиться взимку.

8. Чи справді заєць – боягуз? Доведи свою думку.

Запиши, кого і за що ти можеш назвати боягузом.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 5

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

СІМ'Я МУРАШОК

Мура́хи – це такі ж звичні для кожного з нас істоти, як птахи чи коти. Вони всюдису́щі і дуже чисе́льні – від дощових тропічних лісів до найпосушливіших пустель. Мурахи живуть у ґрунті, скелях і деревах – легше сказати, де їх немає, ніж перелічити місця, де вони розповсюджені. А немає їх лише в Антарктиді, де вічні морози, і на вершинах найвищих гір на Землі... То що ж ми про них знаємо?

Мурашки живуть згуртованою сім'єю. Початок новому мурашникові дає самиця – засновниця сім'ї. Молода самиця полишає рідний мурашник і здійснює єдиний у житті політ до місця майбутнього мурашника.

Після цього вона скидає крила – вони їй більше не знадобляться. Все своє життя вона проведе в одній із затишних камер мурашника, в самій його глибині. Вік її буває дуже довгим – до 20 років, і впродовж цього часу вона має дати життя тисячам своїх нащадків.

Одна з найголовніших справ мурашника – турбота про потомство. Мурашки доглядають самицю – годують, чистять її. А коли вона відкладе яйце, то мурашки відразу підхоплюють його і виносять. Часто перебирають яйця, перекладають, весь час облизують і тим самим годують. Здавалося б, дивно: яйце, а його треба годувати? Треба, бо воно не буде рости. Знову не дивуйтеся – яйця мурашок справді підрастають, і врешті-решт із них вилуплюються личинки. Мурашки їх годують з особливим завзяттям, а ті відзначаються неабияким апетитом і швидко ростуть.

Та ось личинки вирости і починають замотуватися щільною шовковою заволокою – коконом. Тоді мурашки-няньки, що метушилися побіля личинок, відносять їх до окремих камер.

Ну а далі? Та й далі потрібні няньки й помічники. Народжуючись, мурашка не може сама вийти зі своєї шовкової в'язниці – вона ще слабка і крихкотіла. Дорослі мурахи розривають кокон і звільняють її.

Немовля оточене увагою численної сім'ї родичів. Без їхньої опіки і постійних турбот воно б не вижило, не перетворилося б у молоду мурашку. А молода мурашка сама доглядатиме личинок, здобуватиме харч, захищатиме від ворогів мурашник, лагодитиме, вартуватиме його, охоронятиме свої мисливські ділянки, виноситиме сміття, дотримуватиметься чистоти, – словом, буде виконувати всі численні обов'язки робочої мурашки. А природжений інстинкт* підкаже їй, як слід чинити.

Мурашки все роблять дуже старанно, сумлінно і ніколи не цураються роботи. Недарма з давніх-давен відоме народне українське порівняння: «Працьовитий як мурашка». (354 слова)

За Олександром Тамбієвим

* *Інстинкт* – вроджена здатність тварин до виконання певних дій.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А науково-популярне оповідання
- Б легенда
- В казка

2. Де мурахи не живуть?

- А У тропічних лісах і пустелях.
- Б У ґрунті, скелях і деревах.
- В В Антарктиді і на вершинах гір.

3. Хто дає початок новому мурашникові?

- А молода самиця
- Б личинки мурашок
- В мурашки-няньки

4. Яка найголовніша справа мурашника?

- А Замотуватися шовковим коконом.
- Б Турбуватися про потомство.
- В Дотримуватися чистоти.

5. Як називається народний або літературний твір про вигадані, часто фантастичні події?

- А вірш
- Б казка
- В оповідання

6. Поясни значення виразів:

мурахи всюдисуці – _____
_____ ;

згуртована сім'я – _____
_____ ;

мураха крихкотіла – _____
_____ ;

лагодити мурашник – _____
_____ .

7. Запиши, які обов'язки у молодій мурашки.

8. Поміркуй і запиши, про яку людину можна сказати: «Працьовитий як мурашка».

Запиши, кого і за що ти можеш назвати працюючим.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 6

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

РОСЛИНИ-МАНДРІВНИКИ

«Ходить гарбуз по городу, питається свого роду...» – співається в жартівливій українській пісеньці, яка розповідає про родичів гарбуза: диню, огірочки, бараболю, квасолу, буряки, морковицю, біб.

А чи й справді вони родичі?

Наука ботаніка* об'єднує найбільш близькі рослини в роди та види. Вид – це ім'я рослини. Рід – її прізвище. Прізвище та ім'я рослинам дають латинські, бо латинська мова у вчених вважається міжнародною. Жовта диня, наприклад, зветься кукуміс мело. А найближчий родич дині – огірок – теж кукуміс, але вже сатівус.

Є й родини рослин, що складаються з найбільш близьких родів. До родини гарбузів, таким чином, справді належить диня – «гарбузова господиня», а також огірочки та кавун. А от бараболя, тобто картопля, ніякого відношення до родини гарбузів не має, її родичі помідор і паслін. Родич морковиці – звичайний буряк, а родичі квасолі – біб та горох. Їхня родина так і зветься – бобові.

Бувають родичі досить близькі, а бувають далекі. Дикі предки гарбуза та дині ростуть у Мексиці, а батьківщина огірків та кавунів – пекуча пустеля Калахарі в Африці. Бараболю та помідор привезли до нас із Південної Америки. А морковиця прийшла із Середземномор'я. З Азії на українську землю потрапили буряки, квасоля, цибуля, часник, пшениця, рис...

Радо зустріли люди заморських гостей – помідори, какао, що їх привезли мореплавці. А от картоплі спочатку не пощастило. Ніхто не знав, що саме треба споживати. Пробували їсти зелені кўльки з насінням, але вони такі гіркі, що люди назвали їх «чортовим яблуком». Тож не дивно, що селяни відмовлялися садити картоплю, а коли власті примушували їх засаджувати нею лани, вони бунтували.

А от гречка швидко розповсюдилася по селянських нивах. Її привезли наші предки з Візантії, яку вони звали Грецією. Тому-то й названо гречку гречкою.

Соняшник потрапив до нас як декоративна** рослина і довго прикрашав тільки квітники та оранжерей***. Згодом люди навчилися видобувати з його насіння смачну олію, і соняшник перейшов з гурту декоративних рослин до лав рослин сільськогосподарських.

Поступово рослини змінилися настільки, що стали зовсім не схожі на своїх диких предків. І ростуть поряд на наших українських полях та городах прибульці з різних далеких країв – кавуни, огірки, картопля, квасоля – і служать людям. (335 слів)

За Володимиром Уткіним

* *Ботаніка* – наука про рослини.

** *Декоративна* – призначена для прикраси.

*** *Оранжерія* – закрите приміщення для вирощування або перезимівлі рослин у закритому ґрунті; теплиця.

Виконай завдання.

1. У якому розділі книги можна помістити прочитаний твір?
В «Дивосвіт природи»
А «З любов'ю до рідної землі»
В «Цікаві пригоди братів наших менших»
2. Які рослини належать до родини гарбузів?
А картопля, помідор і диня
Б диня, огірки і кавун
В квасоля, буряк і морква
3. Звідки примандрували до нас гарбузові родичі?
А з Мексики та Африки
Б з Південної Америки
В з Азії
4. Яку рослину селяни спочатку відмовлялися садити на своїх ланах?
А гречку
Б картоплю
В соняшник
5. Яка рослина потрапила до нас як декоративна?
А какао
Б соняшник
В помідори

6. Чому селяни відмовлялися садити на своїх ланах картоплю?

А яка рослина швидко розповсюдилася по селянських нивах?

7. Поясни значення виразу *рослини служать людям*.

8. Чому автор назвав свій твір «Рослини-мандрівники»?

Запропонуй власний заголовок до прочитаного твору.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 6

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

КОКОСОВА ПАЛЬМА

Кокосовим горіхом ласував кожен. Якщо не цілим, то кокосовою стружкою в цукерках, тортах, на пасках.

Ростуть кокосові пальми у тропіках*, на берегах морів і океанів. Їх там ніхто не садить. Горіхи самі розселяються, мандруючи від острова до острова. Вони водонепроникні, чудово плавають і не псуються в морській воді, розносяться океанськими течіями на нові місця. У воді можуть бути 100 днів, пропливаючи тисячі кілометрів. У ній і проростають, а діставшись суші, вкорінюються. Живе пальма 100 років, даруючи людям чи струшуючи у воду до 450 горіхів щороку.

Ці високі стрункі пальми сягають 30 метрів заввишки. Часто їхні стовбури нахилені до води – ось як горіхи потрапляють у море. Кокосові пальми люблять солону воду – щороку вони потребують, як наші яблуні добрива, майже півтора кілограма солі. Достигають кокоси довго – близько року. Горіхи ростуть групами по 15–20 штук. Одне дерево щорічно дає від 60 до 120 горіхів. А важить такий «горішок» 1–2 кілограми.

Кокосова пальма – одна з десяти найцінніших для людини рослин. Так або інакше використовуються майже всі її частини. Тому в місцях зростання кокосову пальму називають «деревом життя», «годувальницею». З її деревини будують житла, які вкривають пальмовим листям. А ще з неї майструють меблі, виготовляють човни.

Кокосові горіхи є основним джерелом харчування жителів багатьох тропічних країн. М'якоть кокосового плоду, яка містить масла, вітаміни, їдять сирію або висушують, щоб додати потім у кондитерські вироби. Ще з м'якоті горіха отримують кокосову олію, що йде на виготовлення мила, свічок і маргарину. Кокосове молоко використовується для пиття. Воно дуже корисне, цілюще, добре втамовує спрагу. До речі, стиглий горіх, який можна вживати в їжу, повинен булькати, коли його трусиш.

Зі шкаралупи виготовляють посуд, гудзики, прикраси. З волокна, яким усередині встелений горіх, плетуть мотузки, рибальські сіті, шують матраци.

Хто тримав цілий кокос у руках, той знає, як непросто з'їсти його. Можна півдня провотузитися, поки дістанеш чудову м'якоть чи кокосове молоко. У Бірмі навіть змагання з розрубання кокосових горіхів проводять. Плоди для змагань зривають в один день і з одного дерева.

Дуже влучно називають цю чудову тропічну рослину королевою океанських берегів. (333 слова)

З журналу

*Тропіки – зони з жарким кліматом.

Виконай завдання.

1. У якому розділі книги можна помістити прочитаний твір?

- А «Цікаві пригоди»
- Б «Дивосвіт природи»
- В «З любов'ю до рідної землі»

2. Де ростуть кокосові пальми?

- А у тропіках
- Б у воді
- В у садах

3. Як довго кокосові горіхи можуть бути у воді?

- А 100 років
- Б 450 днів
- В 100 днів

4. З якої частини горіха добувають кокосову олію?

- А з м'якоті
- Б зі шкаралупи
- В із волокна

5. Що виготовляють зі шкаралупи кокосового горіха?

- А мило, свічки і маргарин
- Б посуд, гудзики, прикраси
- В мотузки, рибальські сіті, матраци

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 7

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ГАРБУЗ ІЗ ЗОЛОТОМ

Жили собі двоє сусідів: один бідняк, а другий багач, і жили вони як кіт із собакою. Багач усе намагався обдурити бідняка.

Раз прийшов бідняк до багача та й попросив дати йому клопоть землі, щоб посіяти там маїс*. Багач згадав, що є в нього клопоть сухої землі, на якій нічого не родить, навіть мурашки не плодяться.

Уклали угоду. Вдарили по руках.

Бідняк повернувся до своєї хатини, покликав дружину, і пішли вони глянути на ту землю. Як прийшли, то й знайшли гарбуза.

– Ой, жінко! В цьому гарбузі повно золотих монет! Ти тільки глянь!

– Золоті монети! – вигукнула жінка. – Оце пощастило!

– Ні, – сказав бідняк. – Я знайшов цей гарбуз на чужій землі, отже, він не мій. Я повинен оддати його власникові цієї землі.

Пішов він до багача і все йому розповів.

– О, це чудово! – вигукнув багач. – Наша угода розривається. Я не можу віддавати землю, на якій ростуть гарбузи із золотом.

Бідняк повернувся до своєї хатини, а багач побіг на поле, щоб забрати гарбуз. Але, прибігши, побачив: гарбуз повний ос, лютих та кусючих.

– Ага! – заволав багач. – Цей негідник надумав поглумитися з мене! Ну, хай начувається, я йому теж віддячу добрим жартом.

Поклав багач гарбуз із осами в мішок і пішов до бідняка.

– Гей, куме! Зачини двері й прочини віконце. Маю для тебе гарний подарунок.

Бідняк зачинив двері й прочинив віконце. А багач узяв та й укинув у віконце гарбуз із осами.

– Ось тобі, куме, гарбуз із золотом, який ти знайшов на моїй землі. Радій багатству!

І багач голосно зареготав. Але тільки-но гарбуз упав на долівку, як оси обернулись на золоті монети. Монети поко-
тилися й задзвеніли. Почув багач із вулиці той дзенькіт і
здогадався – щось тут не те.

– Куме, – каже, – відчини-но двері, я гляну, що то дзве-
нить.

Але бідняк відповів:

– Що ти, куме! Тебе ж оси покусують!.. Такі кляті, такі
кляті!.. Тікай, куме!..

Так бідняк забагатів, а багач став посміховиськом.
(306 слів)

Монтейру Лобату

**Maíz* – кукурудза.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А казка
- Б легенда
- В оповідання

2. Як жили сусіди?

- А у мирі та злагоді
- Б весело і дружно
- В постійно ворогуючи і сварячись

3. Чому сусіди не мирили?

- А Тому, що багач завжди намагався обманути бідняка.
- Б Тому, що багач дав бідняку землю, на якій нічого не родить.
- В Тому, що бідняк не захотів віддати гарбуза багачеві.

4. Яке прислів'я найточніше передає головну думку твору?

- А Чесне діло роби сміло.
- Б Яка совість, така й честь.
- В З нечесної справи добра не буде.

5. Відомим українським поетом є:

- А Олександр Пушкін
- Б Самуїл Маршак
- В Андрій Малишко

6. Запиши героїв твору.

7. Віднови послідовність пунктів плану відповідно до змісту твору.
Впиши цифри в порожні клітини.

- Знахідка бідняка.
- Угода бідняка і багача.
- Багач став посміховиськом.
- Жили собі двоє сусідів.
- Подарунок багача.

8. Які риси характеру виявив багач?

Доведи, що бідняк був чесною людиною.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 7

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

КРАДЕНИЙ ВІЛ

Мав чоловік сина. От виріс хлопець та такий собі красень, хоч картину з нього малюй, а до роботи щось не дуже кваліфікується.

Якось питає в нього батько:

– Чи не пора, синку, за якусь діло братися?

А той стоїть і чуває потилицю:

– Та не знаю, тату, за що й братися...

– Гарзд, – озвався батько. – Підемо по світу, поглянемо, як інші живуть. Може, й тобі якась там робота до серця припаде.

Ішли вони, йшли, вже й назад повернули, коли дивляться – під лісом віл пасеться.

– Я цього вола вкраду! – каже тоді син.

– Що ж, – зітхає батько, – то кради...

Зловив син вола, взяв на налігач* і привів.

– Жени його додому. А я в село загляну – знайомого провідаю, – сказав йому батько.

Повернувся пізно, але ще того дня зарізали вола і зварили багату вечерю. Син затулив ряднами всі вікна, аби хтось не підглянув, і аж потому сів до столу.

– Стривай, – каже батько. – Спершу собі помірємо шиї. Побачимо, хто ліпше з нас поглядшає.

Помірjali шиї, взялися за їжу. Батько – той їсть повагом, наче в гостях, а син поспішає, немов на пожежу. Загавкає собака, а він усе мерціей ховає до комори. І вночі не спав: весь час йому здавалося, що хазяїн вола об'явився.

Через місяць того вола з'їли. Повеселішав парубок.

– Ану, сину, – каже тоді батько, – помірємо шиї.

Помірjali. У батька шия на два пальці більша, а в сина – тонша стала.

– Це тому, чоловічку, що ти крадене їв! – сміється з нього батько.

– А ви хіба купували, тату? – дивується син.

– Еге, я їв своє, тому і погладшав, – примружив старий очі. – Пам’ятаєш, я в село заходив? Це тоді хазяїну я за вола односив гроші.

Син аж вирячився з дива.

– Ну, сину, – каже батько, – то, може, знову підеш вола красти?

– Ні, хай йому всячина! – сказав син. – Більше не буду красти. Радше піду волами землю орати та хліб сіяти.
(297 слів)

* *Налігач* – мотузка, яку прив’язують до рогів худоби.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А легенда
- Б казка
- В оповідання

2. Чому батько згодився, щоб син украв вола?

- А Щоб приготувати багату вечерю.
- Б Щоб подарувати знайомому.
- В Щоб провчити сина.

3. Чому в сина шия тонша стала?

- А Бо він їв крадене.
- Б Бо він землю орав.
- В Бо він погано спав уночі.

4. Яке прислів’я найточніше виражає головну думку твору?

- А На чужий труд ласий не будь.
- Б Не побігаєш – не пообідаєш.
- В Тяжко тому жить, хто не хоче робить.

5. Відомим українським письменником є:

- А Олександр Копиленко
- Б Божена Немцова
- В Марк Твен

6. Запиши дійових осіб твору.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 8

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

В ГОСТЯХ У ВЕСНИ

Ще ховаються по байраках сірі брили злежаного снігу, вночі морозець притрушує білою пудрою зелене листя осоки на болоті, а вже красується золотими сережками ліщина і на пригрітих сонцем галявинах випинаються молодими соковитими стрілами трави.

У таку пору я поспішаю в ліс. Поспішаю в гості до самої весни. Ранок теплий, сонячний. Дихає свіжістю земля.

Ніколи ліс не пахне так солодко і терпко, як у цю вранішню годину. Сльозяться крихітні струмки, шукають дорогу до річечки. Ліс живе передчуттям зеленої повені листя і трав. Він посвітлішав, виграє новими кольорами, звуками.

Чуєте, з вільшаника долинає голосна пісня: при-ди-кум... чай-пить... чай-пить... Хто ж це запрошує випити чаю? Та це ж співочий дрізд! Він зовсім недавно повернувся з далекої Африки і тепер спішить повідомити про це ніжними трелями. Дрозда підтримують і зяблик, і шпак. Вони також радіють, повернувшись до рідного лісу. Синиця, яка ніколи не бачила заморських земель, дивиться на них з особливою заздрістю.

А от вівсянка і досі не йме віри, що настала весна. Сидить на сосновій гілці і все перепитує: «Чи це так? Чи це так?» «Так, так, так», – відповідає їй дятел. «Угу, угу», – підтакує кільчаста горлиця. Здається, пернате населення лісу шаленіє від п'яного повітря, світла, тепла.

Йду ліською стежкою і скрізь бачу прикмети весни. Серед чагарників пурхає метелик-кропив'янка. На його крильцях – справжня веселка: чорні, жовті, коричневі розводи на червоному тлі, блакитна мережка. І раптом не стало метелика. Де ж він подівся? Ага, сів на торішню траву, склав крильця і став непомітним. Гарно замаскувався. А коли розгорнув крильця – у повітря знов злетіла барвиста квітка.

Побачив я і сонечко. Воно сиділо на сухому стеблі деревцю і ніяк не могло відважитись на політ, хоч і піднімало

червоні з чорними цятками надкрилля. Узяв я комашку в долоню і зігрів своїм диханням. Сонечко розправило крильця і зникло з очей.

А в траві під кущем ліщини затаїлося зайченя: і не ворухнулось, коли я обережно пройшов мимо.

Цілий день бродив я весняним лісом. А під вечір зяблик попередив мене: збирається на дощ. На гарну погоду він співає веселу пісеньку, а перед дощем починає одноманітно рюмити. Точна прикмета. Ще жодного разу не підвів мене пернатий барометр*.

Що ж, пора йти додому. (357 слів)

За Степаном Мацюцьким

* *Барометр* – прилад для вимірювання атмосферного тиску.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А легенда
- Б казка
- В оповідання

2. Чому все пернате населення лісу метушилося?

- А Бо птахів щось налякало.
- Б Бо птахи радіють, що повернулися до рідного лісу.
- В Бо зяблик попередив: збирається на дощ.

3. Хто з птахів і чому заздрить дроздові?

- А Горлиця, бо не вміє так гарно співати.
- Б Дятел, бо дрізд повернувся з далекої Африки.
- В Синичка, бо ніколи не бачила заморських земель.

4. Кого автор твору порівнює з барвистою квіткою?

- А метелика
- Б комашку сонечко
- В зяблика

5. Про що попередив автора зяблик?

- А Про те, що настала весна.
- Б Про те, що під кущем ліщини зачалося зайченя.
- В Про те, що збирається на дощ.

6. Відшукай і випиши з твору слова, якими автор описує:

осоку – _____

_____ ;

ліщину – _____

_____ ;

траву – _____

_____ ;

метелика – _____

_____ .

7. Постав і запиши два запитання за змістом твору.

1) _____

2) _____

8. Поміркуй і запиши, чому твір Степана Мацюцького «В гостях у весни» має таку назву. Запропонуй свій заголовок.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 8

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ЛЕЛЕЧА ВЕСНА

Найбільше Данилко любить ту пору, коли небо рясно вкривається пташиними зграями. Як стануть крихкими льоди, як зажебонять* струмки, як задзвонить у рінвах**, знає Данилко: уже скоро вертатимуться з вирію птахи.

А цього разу він і не помітив, як усе почалося. Здається, ще вчора повисло над землею німе й морозне, геть безхмарне небо. І на ньому – ніде нічого. Ніякої весни не видно було. А тут раптом десь вона взялася. От чудеса!

Ішов Данилко вулицею. Радий, що в нього вже грип скінчився. Мріяв, як улітку в ставку досхочу накупається, і несподівано почув знайомі звуки. Озирнувся навкруги й побачив: уже давно – не зима.

На чорному гіллі дерев з'явилися маленькі бруньки. І коли це вони там узялися?

Струмки не бігли, бо зима була безсніжна. Тільки морозами тріщала. Ось тому Данилко й не побачив, коли вона минула.

А ті звуки, які він почув, були пташиними голосами з неба. Данилко підняв очі догори й заглянув, що там усе всіяне птахами. Крильми, як прапорцями, вимахують і щось вигукують, вигукують... Мабуть, раді, що повернулися додому з далеких країв.

Тато казав, що їм у теплих краях добре, але вдома ще краще. Якби не холодна зима, то нікуди вони звідси не летіли б. Не кидали б напризволяще гнізда. Повертаєшся з теплих країв, а його вже хтось зайняв... Хіба такого не буває?

Буває. Ще й як буває. Данилко не раз чув такі розповіді. Птахам після важкої дороги відпочити у гнізді треба, а їм доводиться воювати з нахабою, що захопив чуже житло.

Данилко довго стояв і дивився в небо, яке здавалося пташиним морем. Бо в ньому повсюдно хлюпали крила. І не тільки він один стояв задивлений у ту живу височінь. Багато людей спинялося й завмирало...

Коли Данилко прийшов додому, то побачив у дворі тата й маму. Вони загукали йому:

– А в нас новина!

І він одразу ж побачив: лелеки. Як два літаки над аеродромом, кружляли вони над подвір'ям, тільки жовті дзьоби поблискували. Потім лелеки плавно опустилися на гніздо й радісно заклекотіли...

– Нарешті вони прилетіли, – сказав Данилко. – Без них так нудно!

– А й справді, – погодилася мама. – Без них наче чогось не вистачає у дворі...

– Оце вже нарешті весна, – промовив тато. – Лелеча весна.

– Ага, лелеча весна, – повторив Данилко.

Йому сподобалися такі слова. Бо він дуже любить і весну, і лелек... (368 слів)

За Михайлом Слабошпицьким

* *Зажебонять* – задзюркотять.

** *Рінва* – труба для стікання води.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

А казка

Б легенда

В оповідання

2. Яку пору року любить Данилко?

А осінь

Б зиму

В весну

3. Чому з приходом весни не бігли струмки?

А Бо зима була безсніжна.

Б Бо ще тріщали морози.

В Бо небо було морозне.

4. Які звуки почув Данилко?

А дзюркотіння струмків

Б пташині голоси

В голоси людей

5. Яка новина чекала Данилка вдома?

А Нарешті прийшла весна.

Б З вірію повернулися лелеки.

В На гіллі дерев з'явилися маленькі бруньки.

6. Відшукай і випиши з твору:

1) слова, які вжито для опису неба – _____
_____;

2) із чим автор порівнює:

крила птахів – _____
_____;

небо – _____
_____;

лелек – _____
_____.

7. Постав і запиши два запитання за змістом твору.

1) _____

2) _____

8. Поміркуй і запиши, чому твір Михайла Слабошпицького «Лелеча весна» має таку назву. Запропонуй свій заголовок.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 9

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ДРОВОРУБ І ЛИСИЦЯ

Натрапили якось мисливці в лісі на лисицю й почали її переслідувати. Бідолашній дух у п'яти зо страху заліз. Хоч як хитрувала, в яку гущавину кидалася – не могла позбутися напáсників, а вже від довгої гонитви вкрай знесилилася.

– Ох, не вірю я в порятунок! – каже лисиця, задихаючись. – Ноги не несуть, та ще й ліс порідшав... Надходить мені кінець! Як виженуть у чисте поле – тоді прощай, світе!

Аж раптом лисиця побачила між дерев дроворуба. Кинулась до нього, заплакала й проситься:

– Сховай мене, чоловіче добрий! Сховай, бо женуться за мною мисливці. Врятуй мене, зроби добре діло!

– Біжи в мою хатину, там тебе не знайдуть! – сказав дроворуб.

Помчала лисиця до хатини, ускочила в двері й зачинилася.

– Ох, не до вподоби мені схованка! – пробурмотіла. – Та що робити? Я й такої не сподівалася! Але треба поглянути, що робиться надворі. Зроблю-но я дірочку в стіні.

Розсунула вона галузки, що з них сплетено хатину, зробила шпарину, припала до неї оком і стала чекати. Серце їй калатало, дух перехоплювало, ноги підгиналися.

Аж ось за деревами показалися мисливці.

– Ой, горенько мені! – затрусилася лисиця.

Мисливці побачили дроворуба й спинилися. Чує лисиця, як один із них питає її рятівника:

– Ти не бачив, тут лисиця не пробігала?

– Ні, не бачив.

А сам простяг руку та й показує на хатину, де сховалася втікачка.

На щастя, мисливці не второпали того знака чи не помітили, бо розгледілися на всі боки, поки дроворуб говорив, і одразу кинулися далі, як він замовк.

Лисиця почекала, поки вони зникли за горбом і думає: «Тепер – мерщій до своєї нори!»

Відчинила двері й хотіла чкурнути геть, навіть не глянувши на дроворуба.

– Оце так! – вигукнув той. – Уже мене покидаєш? Навіть подякувати не хочеш своєму рятівникові?!

– Віддячила б я тобі щиро, якби твої руки були в згоді з твоїми словами, – відповіла лисиця й побігла геть.

Дісталася своєї нори, а лис із лисенятами вже чекають її, виглядають, хвилюються.

– Що сталося? Де ти була так довго?

Лисиця розказала, яких жахів натерпілася. А потім сумно додала:

– Той дроворуб спершу видався мені дуже добрим. Так він лагідно говорив, що хотілося слухати й слухати. Але слова його солодкі, та вчинки ганебні. А коли чиниш зле, то чого варта солодка мова? Нічого! Тож зятяте, дітки: ніколи не шануватимуть того, хто каже одне, а робить інше. Бо судять про когось не за словами його, а за ділами. (377 слів)

Езон

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

А легенда

Б байка

В оповідання

2. Чому лисиця опинилася в хаті дроворуба?

А Хотіла врятуватися від мисливців.

Б Підглядала за мисливцями.

В Підслуховувала розмову дроворуба і мисливців.

3. Чому мисливці не знайшли лисицю?

А Вона гарно сховалася.

Б Не зрозуміли знака, який подав їм дроворуб.

В Вони дуже поспішали.

4. Що означає вислів **чкурнути геть**?

А високо перестрибнути

Б зникнути непомітно

В дуже швидко втекти

5. Які слова можна використати для характеристики дроворуба?

А добрий, турботливий

Б співчутливий, милосердний

В підступний, ненадійний

6. Якими словами сказано у творі Езопа «Дроворуб і лисиця» про те, що лисиця стомилася і їй було страшно? Випиши їх.

7. Чому лисиця не подякувала дроворубові за схованку?

8. У яких словах лисиці висловлено головну думку твору? Випиши їх.

Чого вони навчають?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 9

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

СОБАКА ТА М'ЯСО

Якось пробігав собака повз ятку* з м'ясом. Різник саме пішов до криниці напитися води. Собака, побачивши, що різника нема, скочив до ятки, захопив м'ясо, шаснув на вулицю й невдовзі був за селом.

«Перейду річку, – думає, – сяду на леваді та й попоїм. Там ніхто не заважатиме».

Мчав стрімголов, аж поки дістався річки. А побачивши, що ніхто за ним не женеться, стишив біг. Незабаром уже брався кладкою на той берег. На середині кладки глянув у воду – і враз зупинився.

Річка була тиха та спокійна, у воді відбивалося все, як у дзеркалі. І собака побачив там пса, багато більшого за нього, із здоровенним шматком м'яса в зубах.

«О, – подумав собака, – то, напевно, теляче стегно, бо воно вдвічі більше за те, що в мене! Коли б я його мав – половину з'їв би, а решту закопав у землю на запас. А цього шматка, що я поцупив, ледве на сьогодні стане. Жаль!»

І вже собака рушив був далі, але знов спинився.

«А що як пірнути та й забрати? Хай навіть той пес більший за мене, але ж я заскочу його зненацька; він перелякається і впустить м'ясо. Я схоплю і втечу».

Не гаючи часу, кинув собака своє м'ясо у воду, а сам шубовснув якраз туди, де був собака з багатою поживою.

Борсався, борсався, пірнав, пірнав – але ні собаки, ні м'яса нема й сліду.

Розчарований, поплив собака до берега.

– Утік од мене, – бурмотів він. – Побачив, що я стрибнув у воду, то й дременув. Щастить же йому!

– Про кого мову ведеш, собако? – спитала сорока, що сиділа неподалік на дереві.

– Та про того пса з телячим стегном у зубах. Чи ти не помітила, куди він побіг?

Сорока зайшлася сміхом.

– А, здоров би ти був, який же ти недотепа!

- Чом це я недотепа?
– Бо там не було ніякого пса з телячим стегном. То ти сам одбивався у воді, мов у дзеркалі.
– Та невже?
– Отож-то й є. Ти бачив себе самого в річці.
– А ти не брешеш?
– Не віриш – подивися ще раз.
Собака нахилився з берега й знову побачив у воді пса.
– Ну, а тепер гавкни: побачиш, що й той гавкне... То второпав нарешті? Це твоє відображення.
Собака послухався сороки; невдовзі він прибіг назад, підібгавши хвоста.
– Правда твоя, сороко, – каже. – Марно втратив я м'ясо!
– Журись не журись, – відповіла скрекотуха, – а коли зазіхнеш на чуже, то втрапиш і своє. Так тобі й треба.
(383 слова)

Езон

**Ятка* – легка будівля для тимчасової торгівлі.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.
 - А легенда
 - Б оповідання
 - В байка
2. Чому собака опинився на кладці?
 - А Біг до криниці води напиться.
 - Б Украв м'ясо і тікав через річку.
 - В Хотів пірнути і скупатися.
3. Кого побачив собака в річці?
 - А іншого собаку
 - Б своє відображення
 - В відображення сороки
4. Що означає вислів **мчав стрімголов**?
 - А біг дуже швидко
 - Б пересувався, постійно оглядаючись
 - В ішов дуже обережно

5. Які слова можна використати для характеристики собаки?

А сміливий, винахідливий

Б жадібний, заздрісний

В хитрий, спостережливий

6. Знайди і выпиши з тексту «Собака та м'ясо» речення з порівнянням.

7. Як сорока назвала собаку?

Чому?

8. Яку мудру думку висловила сорока?

Поясни її мудрість своїми словами.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 10

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

КМІТЛИВИЙ ГОРОБЕЦЬ

Узимку птахи і звірі – усі ближче до житла людини туляться. Бо важко в цю пору прогостувати у голому лісі, у білому від снігу полі.

Покинув ліс і горобець-сірячок, теж до людей подався.

Зразу за лісом вулиця починалась. Ошатні* будиночки вряд стоять за невисокою дерев'яною огорожею. Бачить горобець: з одного вікна палиця стримить, з кінця її нитка звисає, на ній – вузлик, якась їжа в марлю загорнута. І синиці вже тут клопочуться.

Сів горобець поряд на дереві, міркує: як би й собі підживитись? Добре синицям, їм, бач, яка шана: годівнички розвішують, підгодовують! А для горобців ніхто й пальцем не ворухне. Мовляв, хай самі себе обслуговують.

Ось одна синиця до вузлика підлетіла, почепилась. Нитка то закручується, то розкручується. А синиця й не зважає, довбає собі той вузлик та й годі. Смачно!

Під'їла трохи, відлетіла, на гілку сіла. Одразу друга синиця почепилася за білий вузлик. Теж гойдається, як акробат, униз головою висить, дзьобає. А потім синиці знову помінялися місцями: перша снідає, друга на гілці дзьоб чистить, чепуріться, своєї черги до вузлика чекає.

Дивився, дивився на синиць горобець, – так їсти хочеться. Ну хоч би тобі яку крихту зранку перехопив! Анічого.

Не витримав бідолаха, стриб з дерева – і до нитки. Крутиться перед ним та нитка, не поступається йому синиця місцем на вузлику. І друга прилетіла, теж заважає, метушиться. Потріпотів крильцями горобець і знов на гілку ялиці. Сів, зажурився.

Коли раптом під деревом собака як гавкне! Полохливі синички пурх – і нема, злякалися. А горобець оглядівся, – що йому той собака, коли їсти хочеться, аж в очах темніє, – і до вузлика першим підлетів.

Ох і смачно ж у таку холоднечу проковтнути шматочок сиру! Та де там! Не встиг як слід і поласувати, аж тут знову синиці. І такі нахабні, – лети, мовляв, собі геть, це наше!

Прогнали горобця-сіромаху. Сів на гілці, щось собі міркує, голівкою нетерпляче крутить. Тоді як цвірінькне зненацька, як пурхне!

А синиць наче вітром здмухнуло, розлетілися в різні боки. Та сам горобець недалеко відлетів. Бачить, нема синичок – він мерщій до годівнички-гойдалки. Їсть, поспішає, поки наполохані синиці не вернулись.

Ось так і піддурив подружок-синичок голодний горобець. Тепер і мороз не страшний. Підживився трохи. (351 слово)

За Олегом Буценом

*Ошáтні – гарні.

Виконай завдання.

1. У якому розділі книги можна помістити прочитаний твір?
 - А «Оповідання про тварин»
 - Б «Казки про тварин»
 - В «Вірші про тварин»
2. Від чийого імені ведеться розповідь у творі?
 - А Від імені горобця.
 - Б Від імені синичок.
 - В Від імені автора.
3. Чому журився горобчик?
 - А Боявся собаки.
 - Б Не міг підступитися до годівнички-гойдалки.
 - В Не міг подружитися із синичками.
4. Завдяки чому горобчикові вдалося підживитися?
 - А Завдяки своїй спритності.
 - Б Завдяки своїй працьовитості.
 - В Завдяки своїй кмітливості.
5. Оповідання – це:
 - А народний або літературний твір про вигадані, часто фантастичні події
 - Б невеликий за розміром розповідний художній твір про одну чи кілька подій у житті людей, тварин
 - В поетичний твір, поділений на рядки, які римуються

6. Поясни значення виразів:

ніхто й пальцем не ворухне – _____

їсти хочеться, аж в очах темніє – _____

7. Склади ланцюжки дібраних з тексту слів, які означають:

рухи синичок – _____

рухи горобця – _____

8. Поміркуй і запиши, чому твір Олега Буценя «Кмітливий горобець» має таку назву.

Запропонуй свій заголовок до цього твору.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 10

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ЧЕРВОНІ КУЛЬКИ

Уявіть собі таку картину. За ніч випав тихий перший сніг. Ранком ви виходите з хати, берете віника, лопату, щоб очистити подвір'я від заметів. І раптом перед вами мало не казкове видовище. Великий кущ бузку біля вашої хати весь обвішаний червоними та сірими кúльками, від чого став дуже подібний на ялинку.

Хто їх поначіплював за ніч? І чому саме на бузку, а не на жасміні чи троянді, котрі поряд?

Та це ж снігурі! І прилетіли вони не просто посидіти на кущеві бузку, а поснідати його насінням. Вони дуже люблять насіння бузку.

Повсідавшись біля кетяга з насінням, вони відщипують по одній зернині, роздушують її, мов горішок, лущайки викидають, а чисте зерно поїдають. Таке враження, що вони сидять за столами, раз по раз нахиляються, беруть їжу, відкидаються на спинку стільця й їдять.

А від того, що насіння досить сильно тріщить, коли вони його розлущують, то таке враження, що це дівчата в червоних блузках та чорних шапочках сидять на вечорницях і лузають насіння.

Захоплюватися снігурами я почав ще з раннього дитинства. Коли я їх уперше побачив, то подумав, що це пташки якісь неземні, або, як кажуть, райські. І це не дивно. Більшість наших пташок сіренькі, а це ж така краса. Ніби якісь вогники горять на деревах.

Не знаючи того, що вони прилітні, я кожного літа лазив по лісах та все шукав їхніх гнізд. Навіть думав, що вони на літо линяють, одягаються в якесь інше пір'я.

Тепер уже не я за ними ходжу, а вони до мене прилітають. Довідавшись, що вони їдять у нас, я ще з літа заготовляю для них корм. Перш за все посадив багато кущів бузку, заготовляю й полин, бо його насіння вони також люблять.

І ось так, як весною журавлів, жайворонків, соловейків, восени з хвилюванням я чекаю своїх снігуриків.

Узимку я двох окільцював, щоб перевірити, чи ті ж самі прилітають до мене, що були торік, чи нові.

З великим нетерпінням я чекав наступної зими. Нарешті прилетіли. І уявляєте мою радість, коли я побачив на кущеві бузку отих двох з кільцями на лапках. Біля них тулилися ще восьмеро, – може, їхні діти?

Тільки прикро мені, що такі гарні птахи зовсім не співають. Перемовляються лиш одним звуком «дю», та й усе.
(359 слів)

За Володимиром Перепелюком

Виконай завдання.

1. У якому розділі книги можна помістити прочитаний твір?

- А «Вірші про тварин»
- Б «Казки про тварин»
- В «Оповідання про тварин»

2. Від чийого імені ведеться розповідь у творі?

- А Від імені журавля.
- Б Від імені автора.
- В Від імені снігура.

3. На якому кущі сиділи снігурі?

- А На кущі бузку.
- Б На кущі жасмину.
- В На кущі троянди.

4. Коли автор почав захоплюватися снігурами?

- А Коли випав перший сніг.
- Б З раннього дитинства.
- В Влітку, коли побачив їх у лісі.

5. Байка – це:

- А народний або літературний твір про вигадані, часто фантастичні події
- Б невеликий, найчастіше віршований твір повчального змісту
- В твір-переказ про події, факти, людей, оповитий казковістю, фантастикою

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 11

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ПТАХИ-НОСОРОГИ

Серед птахів, які гніздяться в дуплах, найцікавіше виводять пташенят птахи-носороги.

Свою назву ці птахи дістали завдяки величезним довгим дзьобам, що різко заломлені вниз і мають вирости різної форми. Ці химерні дзьоби міцні та легкі, вони не заважають птахам активно рухатися та літати. Для того щоб утримувати голову і великий дзьоб, у птахів-носорогів дуже міцні м'язи ший. Голова щодо розмірів тіла маленька, хвіст і шия – довгі, крила досить довгі, могутні, широкі й сильно заокруглені, ноги дуже короткі.

Живуть птахи-носороги на півдні Азії і Африки.

Носороги – галасливі птахи. Вони весь час голосно скрикують, квокчуть і навіть літають, шумно лопочучи крильми.

Є кілька видів птахів-носорогів. Найбільший з них – великий птах-носоріг завбільшки з індичку – до півтора метра у довжину, а червонодзьобий токо завдовжки 50 сантиметрів.

Гнізда птахи-носороги влаштовують у дуплах дерев. Знайшовши відповідне дупло, птах показує його подрузі. Якщо господині житло сподобалося, вона залазить у дупло, а самець починає її замурувати. Подруга активно допомагає.

Птахи використовують глину, м'якуш плодів, шматочки деревини, змочуючи все слиною. Робота триває від трьох до семи днів, доки не залишиться невеликий отвір.

Через цей отвір птах-носоріг годує свою «дружину», а згодом і пташенят, які з'являються на світ у дуплі. Пташенят у цих птахів буває від двох до п'яти.

Турботливий татусь-носоріг приносить їжу 30–40 разів на добу протягом двох місяців (у деяких видів носорогів – до 170 днів).

Птахи-носороги живляться плодами, насінням рослин, а також ящірками та комашнею.

Якщо раптом птах гине, то опіку над замурованою самицею та пташенятами беруть інші носороги.

Гніздо утримується в чистоті. Крізь отвір у дуплі самиця викидає забруднену підстилку, послід та різні відходи. Коли нарешті пташенята підростуть та вберуться в пір'ячко, матуся могутнім дзьобом розбиває стінку і виходить з пташенятами на волю. Але батьки ще довго підгодовують молодь і живуть разом.

У червонодзьобих токо самиця виходить із гнізда раніше від пташенят. Коли мати залишає гніздо, малюки самі замуруються, залишаючи маленький отвір. Через нього батьки удвох годують пташенят, доки вони не підростуть.

Таке добровільне ув'язнення гарантує безпеку птахам. Адже в тропічних лісах у беззахисних пташенят багато ворогів. На малечу полюють змії, мавпи та різні хижаки. (349 слів)

За Тамарою Колодницькою

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А легенда
- Б літературна казка
- В науково-популярне оповідання

2. Чому птахи дістали таку назву?

- А Тому, що найцікавіше виводять пташенят.
- Б Тому, що в них величезні довгі дзьоби.
- В Тому, що зовні схожі на носорогів.

3. Що допомагає птахам утримувати голову і великий дзьоб?

- А довга шия
- Б м'язи шиї
- В могутні крила

4. Як називається птах – представник виду птахів-носорогів?

- А індичка
- Б галасливий токо
- В червонодзьобий токо

5. Чим живляться птахи-носороги?

А плодами, насінням рослин, ящірками і комахами

Б м'якушем плодів, шматочками деревини, глиною

В послідом та різними відходами

6. Чому птахів-носорогів називають галасливими птахами?

7. Для чого самець замурує самку в дуплі?

Що для цього використовує птах?

8. Що найбільше вразило тебе в тексті?

Як ти назвав би (назвала б) цей твір? Чому?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 11

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ДИВОВИЖНІ ДЕЛЬФІНИ

Ці великі та гарні володарі морських просторів завжди викликали в людей захоплення й подив. Про них складено більше легенд, аніж про будь-яких інших живих істот на Землі.

Особливо вражають доброзичливість, спритність та розум дельфінів. З давніх-давен відомі випадки, коли дельфіни під час штормів упевнено проводили кораблі безпечними протоками – і судна уникали катастроф. Або ж приходили на допомогу потопаючим людям, виштовхували їх на поверхню води й підвозили на спинах до берега. Дехто вважає, що дельфіни – риби. Насправді це не так. Дельфіни мають легені, дихають повітрям, вигодовують своїх малят молоком. Отже, це ссавці. Тільки морські. Вони мають спинний плавець і чудово плавають – здатні долати близько 50 кілометрів за годину. До того ж можуть занурюватися під воду на тривалий час.

Учені дослідили, що дельфіни серед усіх тварин найрозумніші. Далі йдуть слони, потім – мавпи. У водах Світового океану є близько сорока видів дельфінів. Найменші з них розміром із середню людину. А найбільші сягають довжини понад три метри і важать понад триста кілограмів. Живляться усі вони здебільшого дрібною рибою, крабами, молюсками. Живуть дельфіни родинами, узимку збираються у великі зграї.

Помічено, що ці тварини жваво спілкуються між собою за допомогою різних звуків – писку, клацання, свисту – і чудово розуміють один одного. Тож і небезпеку долають гуртом: варто наблизитися акулі, як дельфіни дружно хвостами та носами вмить відганяють її.

У нас в Україні дельфінів можна побачити в Чорному та Азовському морях. У Чорному морі живе аж три види дельфінів: дельфін-білобочка, афаліна чорноморська та азовка. Їх можна побачити з берега, причалу, корабля, у

малолюдних місцях вранці та ввечері, рідше – вдень, коли вони виходять на лóви.

А ще у великих містах є спеціально створені басейни – дельфінарії. Вони є в Києві, Одесі, Ялті та інших містах. Найбільший в Україні розташований у Севастополі.

Ці кмітливі й допитливі тварини швидко звикають до життя в неволі, їх легко приручити. А під час дресирування вони виявляють неабиякі здібності. Тож якщо тобі колись пощастить потрапити в дельфінарій на виставу, ти будеш у захваті від того, як дельфіни високо вистрибують з води, як вправно пролітають крізь кільце, граються м'ячем, б'ють у дзвін, співають, танцюють і залюбки катають охочих на своїх блискучих спинах. (348 слів)

За Лідією Андрієць

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А літературна казка
- Б науково-популярне оповідання
- В легенда

2. Чому дельфіни завжди викликають у людей захоплення й подив?

- А Тому, що вони володарі морських просторів.
- Б Тому, що вони великі та гарні.
- В Тому, що вони доброзичливі, спритні та розумні.

3. Хто серед усіх тварин, на думку вчених, найрозумніший?

- А дельфіни
- Б мавпи
- В слони

4. Чим вигодовують своїх малят дельфіни?

- А дрібною рибою
- Б молоком
- В крабами і молюсками

5. У якому місті розташований найбільший в Україні дельфінарій?

- А у Севастополі
- Б в Одесі
- В у Києві

6. Чим живляться дельфіни?

7. Доведи рядками з твору, що дельфіни не риби, а ссавці.

Які види дельфінів живуть у Чорному морі?

8. Що найбільше вразило тебе в тексті?

Як ти назвав би (назвала б) цей твір? Чому?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 12

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

ЧОМУ ПОЧЕРВОНІЛА ОЛЕНКА?

В Оленки радість: до неї приїхали двоюрідна сестричка Ганнуся з мамою. Ще й модну картату спідничку в подарунок привезли.

– Ой, яка я рада! – сказала Оленка сестричці. – Ходімо, покажу тобі, які я навчилася робити витинанки.

– А в мене іграшки справжні, не саморобні, а з магазину! – дещо зверхньо мовила Ганнуся, дістаючи зі свого яскравого рюкзачка пухнастого жовтого ведмедика й золотокосу ляльку, що заплющувала очі й жалісливо плакала, коли її клали на спину.

Коли гості за кілька днів потому поїхали, Оленка стала канючити:

– Мамо! Мамочко! Я теж хочу такого ведмедика, як у Ганнусі. Й ляльку таку дуже, дуже хочу.

– Гарзд, донечко, трошки згодом обов'язково купимо. А зараз, бачиш – он уже осінь скоро, і мені вкрай осіннє взуття потрібне, та й тато на зиму без шапки, – сказала мама.

– А я хочу! Хочу такі іграшки, як у Ганнусі! Йй тато з мамою нічого не жаліють, – здійняла лемент Оленка. І сльози струмками потекли з її очей.

– Після тієї та й знов тієї, – неприхильно сказала мама. Та згодом, не витримавши Оленчиних сліз, додала: – Гарзд. Перестань-бо. Купимо вже тобі такі іграшки, як у Ганнусі...

І справді, на другий день вони пішли до магазину й купили і золотокосу ляльку, й пухнастого ведмедика.

О, яка то була для Оленки втіха! Вона не випускала ляльки з рук, робила їй зачіски, по сто разів на день перевдягала, разом із ведмедиком возила в колясочці...

Минув певний час, і якось уранці Оленка побачила, як за вікном закружляли в повітрі великі лапаті сніжинки.

– Мамо! Мамо! Перший сніг! Небесне пір'я! – радісно загукала Оленка.

Вона вибігла в коридор і квапливо почала одягатися, щоб іти на вулицю.

Раптом її погляд упав на взуванку, що стояла під вішалкою. Розстібнута халявка одного з Оленчиних чобітків лежала хутром на літніх маминих черевичках, ніби зігрівала їх. Оленка кліпнула очима, ковтнула давкий клубок, що підкотив їй до горла, і, хоч у коридорі нікого, крім неї, не було, густо почервоніла. (310 слів)

Оксана Кротюк

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А байка
- Б казка
- В оповідання

2. Хто головний герой твору?

- А Ганнуся
- Б Оленка
- В мама

3. Що подарували Оленці?

- А спідничку
- Б ляльку
- В ведмедика

4. Чому Оленка захотіла мати такі іграшки, як у Ганнусі?

- А Тому, що вони були справжніми.
- Б Тому, що вона позаздрила Ганнусі.
- В Тому, що їй не подарували таких.

5. У якому взутті зустріла Оленчина мама перший сніг?

- А у літніх черевичках
- Б в осінніх чобітках
- В у хутряних чобітках

6. Випиши з тексту слова, які використав автор, щоб описати:

спідничку – _____
_____;

рюкзачок – _____
_____;

ведмедика – _____
_____;

ляльку – _____
_____.

7. Прочитай ще раз заголовок твору Оксани Кротюк. Дай відповідь на запитання автора.

8. Дівчинка просила у мами купити ляльку і ведмедика чи вимагала? Чи гарно так робити? Доведи свою думку.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 12

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ЗАГУБИВСЯ

Івась одягнув курточку, в'язану шапочку і вкотре перевіряв квиток у кишені. Він ішов на новорічну виставу.

Хлопець зачинив двері і побіг сходами.

У дворі він побачив дивного дідуса, який ішов йому назустріч. Щодва кроки дідусь зупинявся і жалібним голосом кликав:

– Катю! Катрусенько!

Ніхто не відгукувався.

– Дідусю, а яку Катю ви кличете? – зупинився Івась. – У нашому будинку немає дівчинки з таким ім'ям.

– Це моя внучка, – відповів дід. – Ми з нею гуляли – і я загубився.

– Хіба дорослі губляться? – здивувався Івась. – Мабуть, усе навпаки: ваша Катя загубилася.

– Ні, це я загубився. Я старенький, і вона водить мене гуляти... Катю! Катрусенько!.. – знову покликав дідусь.

Катрусі поблизу не було, і дід заплакав. У Івася стислося серце.

– Дідусю, не плачте, – сказав хлопчик. – Я допоможу вам. У якому будинку ви живете?

– Здається, в цьому, – дідусь показав на сусідній дім.

– Пішли. Давайте руку, тут слизько.

Дідусева рука була легенька і холодна.

– У якому під'їзді ваша квартира?

– Не знаю, не пам'ятаю...

Вони обійшли всі під'їзди, подзвонили в усі квартири. Ніхто старенького не впізнав.

– Що ж робити? – думав Івась. На виставу він, звичайно, вже запізнився. Шкода. Та це півбіді. Найгірше, що дідусь не пам'ятає адреси. Хоч до себе додому веди...

Вони стояли на подвір'ї. Дід міцно тримав Івасеву руку і благав:

– Не залишай мене, хлопчику! Я послизнуся, упаду... Чи під машину потраплю.

– Не бійтеся, дідусю – я вас одного нізащо не залишу! – запевнив Івась. – Я не покину вас, чесне слово!

Вони пішли до наступного будинку. Раптом почувся дзвінкий дівчачий голосок:

– Дідусю! Нарешті я тебе знайшла. Ти дивись, куди зайшов.

– Катю! – зрадив дідусь. – Я загубився... Я так злякався! Та ось гарний хлопчик мене пожалів і підтримав. Я такий вдячний йому.

– Дякую тобі, хлопчику, – сказала дівчинка. – Наш дідусь старенький і хворий, у нього погана пам'ять. Ось пішов, загубився... І ти витратив на нього свій час, цілу годину.

– Та я ж однаково гуляв, – засоромився Івась. – Дивлюсь, людина загубилася...

Катя повела дідуса і все озиралася на Івася. А Івась стояв і дивився їм услід. (319 слів)

За Леонідом Нечаєвим

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А оповідання
- Б науково-популярне оповідання
- В літературна казка

2. Хто головний герой твору?

- А Катруся
- Б Івась
- В дідусь

3. Коли відбувалися події, описані у творі?

- А влітку
- Б восени
- В взимку

4. Куди збирався хлопчик?

- А на виставу
- Б на прогулянку
- В у гості до Катрусі

5. Що здивувало Івася?

А що дідусь не пам'ятав своєї адреси

Б що старенького ніхто не впізнав

В що загубився дідусь

6. Знайди в тексті слова про те, чому дідусь загубився. Випиши їх.

7. Склади ланцюжок слів, які характеризують Івася.

8. Як ти вчинив би (вчинила б) на місці головного героя?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 13

Варіант 1

Прочитай уважно текст.

ВИШЕНЬКА

Жив собі на світі бідняк. І був у нього син – Янош. Та такий ледачий був Янош, такий лежебока, що й розповісти не можна. Цілісінький день лежить, з боку на бік перекидається. Скажеш зробити що-небудь – пальцем не поворухне, бровою не поведе.

Якось сказав батько синові:

– Ходім, сину, подивимось, що на білому світі робиться.

І рушили вони в путь-дорогу.

Йшли вони, йшли, і раптом бачить Янош: підкова лежить – корисна річ! Підняв би її Янош, так от біда – нагинатися ліньки. А батько його не полінувався – нагнувся, підкову підняв і заховав собі за пазуху.

Незабаром прийшли вони в село. Зайшов батько до крамниці і продав крамареві підкову. Дав крамар біднякові за підкову цілий гріш*. Пішли вони далі.

А сонце високо в небі. Янош то на небо гляне, то озирнеться навкруги, чи нема поблизу села або якої корчми. Уже й полудень настав і обідати давно пора. Ох, як їсти хочеться Яношу, сил немає!

Увійшли вони ще в одне село. Ідуть вулицею. По боках – хати, а на них димарі стирчать. Зрадів Янош! Та, мабуть, рано ще було радіти: димарі стирчать, а диму над ними нема. Всі вже пообідали. Зрозумів бідолаха Янош, що піде він звідси, облизня піймавши.

Сумний ішов він селом, навіть на перехожих не дивився. Раптом на базарному майдані побачив Янош віз із вишнями.

– Батьку, батьку! – загукав він. – Подивись-но, вишні! Аджє гріш у тебе є?

– Є, – сказав батько і підійшов до воза.

Зрадів Янош, коли за гріш насипали їм цілу хустку ягід. Та рано ще було радіти. Батько зав'язав хустку вузликом і пішов далі.

Поплентався за батьком і Янош. Жде не діждеться, коли посідають вони під деревом, у затишку, та досхочу наїдяться вишеньок. А батько мовчить і йде далі.

От зійшли вони зі шляху. Пішли чистим полем: навкруги трава і квіти.

Ішов-ішов Янош за батьком, раптом бачить: упала вишенька на траву, лежить у зеленій траві, виблискує. Янош нагнувся, схопив вишеньку і в рот. Ой, до чого ж добра! Соковита, м'ясиста, запашна!

Дивиться – знову вишенька упала на траву. Знову нагнувся Янош, підняв її і з'їв.

А старий іде-йде мовчки та ненароком і кине з хустки крізь дірочку вишеньку на траву. Одну загубить, другу, третю...

Янош усі ягоди з'їв. Трохи перебив голод. Тоді батько оглянувся та й каже:

– Бачиш, синку, тобі ліньки було раз нагнутися за підковою, а довелося дев'яносто дев'ять раз нагинатися, вклоняючись кожній вишеньці.

Отак воно завжди буває з ледарями. (390 слів)

* *Гріш* – незначна, мізерна грошова сума.

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А міф
- Б казка
- В легенда

2. Що знайшов Янош?

- А гріш
- Б підкову
- В вишеньку

3. Що купив батько за гріш?

- А обід
- Б віз вишень
- В хустку вишень

4. Чому батько відразу не дав синові вишень?

- А Тому, що вони вже пообідали.
- Б Тому, що пошкодував.
- В Тому, що хотів його провчити.

5. Яке прислів'я найточніше виражає головну думку твору?

- А Хто ледащо, тому їсти нема що.
- Б Вчи лінивого не молотом, а голодом.
- В Під лежачий камінь вода не потече.

6. З'єднай стрілочкою вислів та його тлумачення.

Пальцем
не ворухне	•	•	лишитися без
того, на що розрахову-
вав; не отримати
нічого
Бровою не поведе	•	•	зовсім нічого не
робить
Облизня спіймати	•	•	не звертає уваги, не
реагує ні на що

7. Чим літературна казка відрізняється від народної?

8. Як ти вважаєш, чи допомогло сину батькове повчання? Придумай і запиши свою кінцівку твору.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 13

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ВІТЕР І ВИХОР

У глибокому яру, куди й сонце ледь проникає, дрімав собі Вітер. Попрохали в нього рослини в полі, трави на луках, дерева в лісі, щоб полетів він до синього моря та пригнав дощову хмару, бо знемагають вони від спеки.

Вилетів Вітер з яру – а назустріч йому Вихор.

– Гей, Вихоре! – гукнув Вітер, – приставай до мене, подамося до моря, приженемо хмару.

– Ет, мені й тут добре, – хмикнув Вихор і помчав шукати нових розваг. Вилетів він на баштан, жартуючи, позв'язував огудиння кавунів та динь, роздмухав солому на курені. З куреня вибіг баштанник і став сваритися. Вихор схопив у нього з голови солом'яного бриля і закружляв із ним над баштаном.

– Хо-хо-хо! – сміявся Вихор і крутив брилем.

Та врешті це йому набридло, й він кинув бриля прямо баштанникові на лисину.

Після цього Вихор покушпéлив по дорозі, здіймаючи стовп курави, а корови, що паслися неподалік, чмихкали й невдоволено хитали головами.

Вихор повернув на пшеничне поле.

– Розбиш-шака з'явився, розбиш-шака! – шепотіли зелені колоски й пригиналися до землі.

А Вітер тим часом летів до моря. Він відчував, що сили в нього збавляється і слід було б спуститися на землю, передихнути. Але Вітер казав собі: «Кріпись! Треба хутчіше долетіти до моря, поки інші вітри не порозбирали дощових хмар».

Ну, а Вихор? Той уже розгулював лугом. Зачувши, що він летить, ховалися по норах миші, нишкли коники-стрибунці, хилилися долу трави. І хоч багатьом пощастило сховатися від Вихора, та все ж дехто попадав у його крут'юло...

Піднявши сторчма все живе в лузі, Вихор вирішив прогулятися лісом. Край лісу стояв старий дуб-велетень, а обіч нього – молоді дубки, його сини й онуки.

Вихор летів прямо на них, не звертаючи.

– Дорогу! Дорогу! – галасував він. Та дуби були незворушні.

– Ну, зараз ви пожалкуєте! – напружився Вихор, розігнався і... тільки зойкнув, налетівши на могутні груди старого дуба.

Саме цієї миті вернувся з моря Вітер. Він пригнав дощову хмару. І враз на поблякле від спеки листя, на трави, на жита-пшениці сипонули життєдайні прохолодні краплі.

– Спасибі Вітрові! – зраділи дерева. – Це він приніс нам цілющий дощ!

– Спасибі Вітрові! – долинуло з баштану і з пшеничного поля.

– Спасибі Вітрові! – котилося лугом.

А стомлений Вітер полетів до глибокого яру. Йому треба було перепочити, набратися сили. Бо завтра знов чекає на нього робота: крутити вітряки на пагорбах, запилювати соняхи в степу, напинати вітрила на човнах. Та хіба мало гарних справ у Вітра! (381 слово)

Василь Чухліб

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А міф
- Б легенда
- В казка

2. Що попросили рослини у Вітра?

- А Щоб захистив їх від Вихора.
- Б Щоб пригнав дощову хмару.
- В Щоб позв'язував огудиння кавунів і динь.

3. Чому Вітер поспішав?

- А Утікав від розваг Вихора.
- Б З куреня вибіг баштанник і став сваритися.
- В Хвилювався, щоб інші вітри не порозбирали дощові хмари.

4. Хто назвав Вихора розбишакою?

А баштанник

Б колоски

В дуби

5. Чого навчає твір?

А бути щирими

Б бути сильними

В бути працьовитими

6. З'єднай стрілочкою слово та його тлумачення.

покушпелив • • причаїтися у схованці,
сидіти тихо

хутчіше • • пішов, здіймаючи куряву

нишкнути • • швидко, з великою
швидкістю

7. Які особливі ознаки у байки?

8. Хто з героїв твору Василя Чухліба «Вітер і Вихор» тобі сподобався?
Чим?

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 14

ВАРІАНТ 1

Прочитай уважно текст.

СМІЛИВЕЦЬ

На вигоні – чималенький гурт дітлахів зібрався. А понад малятами височіє Віталік. Щось захоплено розказує, руками розмахує.

Підійшов і Тимко до гурту, слухає.

– Поїхали ми з татом у Гутленську пуцу, – розказує Віталік. – Пуца – це великий, дрімучий ліс. Тато поставив мотоцикла на галявині, каже: «Ти збирай отут суниці, а я пройдуся по ділянці, ліс оглянущу». Ну й суниці у пуці! Завбільшки як сливи-угорки, а смачні – ну, як морозиво! Збираю я суниці, аж гульк – вовк поміж соснами стоїть. Здоровенний вовцюга, ікла з паці стирчать, з очей іскри сиплються, шерсть на спині настобурчилась...

Хтось із малят важко зітхнув, а в білявенької Оксанки аж бант на голові затремтів. Над вигоном залягла насторожена тиша. Тільки чути було, як хрумкає неподалік траву бичок Болобан, прип'ятий мотузком.

– Ну, я не розгубився, миттю – до мотоцикла, – продовжував Віталік. – Схопив татову рушницю, прицілився, бабах!..

– Убив? – аж підплигнув кругленький, наче колобок, Миколка.

– Авжеж, убив би, – повільно сказав Віталік. – Та набой, на жаль, були дробові. Вовчисько як підстрибне, як дремене!.. А тут тато біжить. «Хто стріляв?» – гукає. «Це я, – кажу, – тату. Трохи вовка не вбив». – «Ну, буде з тебе справжній мисливець!» – похвалив мене тато.

Віталік обвів уважним поглядом малят і був задоволений із враження, яке справила його розповідь. Та раптом мала Оксанка запищала:

– Ой-ой, дивіться!..

Малята оглянулися й завмерли. До них, нагнувши лобасту голову, наближався Болобан. Чи йому набридло крутитися на прив'язі, а може, бджола чи оса його вжалила, і він, відірвавшись, тягнув за собою мотузок. Малята сипонули

хто куди. Бо знали, що Болобан буцається і навіть дорослим нелегко з норовистим бичком справитися.

Болобан тим часом наближався до Тимка. Підійшовши, зупинився й заревів. Тимко ледь не чкурнув услід за малятами. Та втримався.

– Биньо-биньо, биньо-биньо! – приказував лагідно й підступався ближче.

Болобан притих, але хтозна, що він задумав, – битися чи миритися.

– Атож, оса тебе вжалила. Ну й розвелосся цих ос злющих, – розмовляв із бичком Тимко. – Ось ми зараз щось придумаємо...

Він зірвав лапатий листок подорожника, намочив його в дощовій калюжі й, затамувавши подих, приклеїв до припухлого місця на шиї в Болобана. Бичок здригнувся і прикрив очі білими віями. Тимко схопив мотузок і прив'язав його.

Із-за кущів, із-за ближнього паркана вигулькували малята, сходилися до Тимка. Болобан знову захрумкотів травною.

– А де ж це Віталик? – запитав хтось. Почали роззиратися, і тут Миколка-колобок аж підплигнув:

– Та он же він, на осокорі!..

Віталик сидів на товстій гілляці й гоїдав босими ногами, ніби нічого й не трапилося.

– Ну й сміливець! Злазь уже! – загаласували діти.

І над вигоном покотився дзвінкий, нестримний регіт.
(402 слова)

Василь Чухліб

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А легенда
- Б казка
- В оповідання

2. Від чийого імені ведеться розповідь у творі?

- А автора
- Б Віталіка
- В Тимка

3. Де відбувалися події, описані у творі?

- А у пущі
- Б на вигоні
- В на галявині

4. Чому на вигоні зібрався великий гурт дітей?

- А Щоб послухати розповідь Віталіка.
- Б Щоб подивитися на бичка Болобана.
- В Щоб погратися.

5. Як називається твір-переказ про події, факти, людей, оповитий казковістю, фантастикою?

- А небилиця
- Б легенда
- В оповідання

6. Випиши з тексту порівняння.

7. Постав і запиши два запитання за змістом твору Василя Чухліба «Сміливець».

1) _____

2) _____

8. Кого з героїв твору можна назвати сміливцем? А кого – хвальком? Доведи свою думку.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 14

ВАРІАНТ 2

Прочитай уважно текст.

ТОЧНІСТЬ – ГРЕЧНІСТЬ* КОРОЛІВ

– Не забудь, Богдане, – посміхнулася Леся, – у неділю на п'яту годину. І пам'ятай, що точність – гречність королів!

Богданко згадав цю останню фразу лише перед тим, як вийти з дому. Годинник показував за двадцять хвилин п'яту.

Хлопчик глянув у дзеркало, пригладив чорнявий чубок, посміхнувся і обсмикнув білу сорочку.

Його було запрошено на день народження однокласниці. «Треба прийти вчасно, хоча й Леська – не королівна, та він – хлопець вихований. Так принаймні усі вважають. Не спізнитися б...»

Богдан узяв три великі ромашки, загорнуті у целофан, казки Доналда Біссета і вискочив на вулицю.

Тролейбус, що підійшов, був уцент заповнений людьми. Богданко підбіг до передніх дверей і з чималими труднощами таки вліз усередину, кілька разів штовхнувши у спину діда з ціпком. Йому, бач, теж забажалося кудись їхати саме в цьому тролейбусі.

Ромашки хлопець підняв над головою і враз помітив місце, що звільнилося. Він хутенько сів і за старою звичкою втупився у вікно, вдаючи, що там діється щось незвичайне, дуже для нього важливе. Аби тільки не дивитися в очі отих літніх і старих пасажирів, яких поруч завжди чимало. Та він намагався про них не думати.

Іхати було недалеко, і вже за десять хвилин хлопець у пречудовому настрої скочив із тролейбуса і, помахуючи букетом, рушив до Лесиноного будинку.

– Ну ти молодець, прийшов вчасно!

Леся, подякувавши за книжку, побігла з ромашками на кухню.

Богданко огледівся – гостей було чимало, і стіл, накритий сніжно-білою скатертиною, вабив святковими пахоцями.

Він уже намітив собі отой чималий шмат рум'яної курки, ще й оселедця під шубою, ну й, звісно, холодненького «Живчика». Нетерпляче підсунув бокал.

Богдан пас очима шоколадного торта, веселі тістечка і гладкі жовті груші!..

Мабуть, є й морозиво!

Очікувані слова: «Прошу до столу!» він сприйняв як постріл стартового пістолета, першим усівся і схопив виделку. Краєм ока Богдан помітив Лесьчині очі, які неначе з докором дивилися на нього.

Та ні, здалося! Адже він дотримався сьогодні принципу: «Точність – гречність королів» і не спізнився ані на хвилину.

Гості – і дорослі, й однокласники – поволі розсаджувалися за столом. Богдан зосереджено морщив лоба: «У яку ж руку треба брати виделку? Здається, у праву. А ножа? Адже столового справжнього ножа він ще ніколи не тримав у руках... Але ж треба колись починати!»

Хлопчик рішуче втикнув виделку в такий, мабуть, смачний і соковитий курячий шмат.

Тої ж миті у дверях з'явилася висока постать – це був отой дід із ціпком! На грудях – ордени і медалі...

Так, це був відомий у місті герой війни – Лесьчин прадідусь!

Курка незграбно випала з Богданової руки просто в червоний соус.

Бризки поволі розпливалися по сніжно-білій скатертині...
(410 слів)

Наталія Павловська

**Гречний – чемний, вихований, ввічливий, люб'язний.*

Виконай завдання.

1. Визнач жанр прочитаного твору.

- А оповідання
- Б легенда
- В казка

2. Від чийого імені ведеться розповідь у творі?

- А Богдана
- Б Лесі
- В автора

3. Кого штовхнув у тролейбусі Богдан?

- А Лесю
- Б Лесиноного прадідуся
- В Доналда Біссета

4. Чому Леся з докором подивилася на Богдана?

- А Бо він запізнився на день народження.
- Б Бо він пас очима торт.
- В Бо він першим усівся за стіл і схопив виделку.

5. Як називають жартівливий вислів, укладений із важких для швидкої вимови слів і звуків і призначений для тренування правильної вимови?

- А акровірш
- Б скоромовка
- В прислів'я

6. Що подарував Богданко Лесі?

7. Постав і запиши два запитання за змістом твору.

1) _____

2) _____

8. Чи справді Богдан вихований? Доведи свою думку.
